

Bryssel 22.2.2017
COM(2017) 90 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN KESKUSPANKILLE JA EURORYHMÄLLE**

**Talouspolitiikan EU-ohjausjakso 2017: kasvua koskevien haasteiden arviointi,
makrotalouden epätasapainojen ehkäisy ja korjaaminen sekä asetuksen (EU) N:o
1176/2011 nojalla tehtyjen perusteellisten tarkastelujen tulokset**

{SWD(2017) 67 final - SWD(2017) 93 final}

1. JOHDANTO

Euroopan elpyminen talouskriisistä on vakaata, ja tämä tukee työmarkkinoiden myönteistä kehitystä. Jäsenvaltiot toteuttavat vuoden 2017 vuotuisen kasvuselvityksen painopisteisiin¹ kuuluvia toimia. Elpyminen on seurausta elvyttävästä rahapolitiikasta, laajalti neutraalista finanssipolitiikan kokonaisvirityksestä, kasvua edistävästä julkisen talouden sopeuttamisesta ja rakenneuudistuksista. Yritysten ja kuluttajien luottamus talousnäkyymiin on vahvistunut, mikä tukee elpymistä. Euroopan rakenne- ja investointirahastojen varainkäytön ja Euroopan investointiohjelman puitteissa toteutettavien hankkeiden avulla saadaan liikkeelle yksityisiä ja julkisia investointeja. Työllisyys kasvaa lähes kaikissa jäsenvaltioissa, työttömyys on laskussa, ja pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyysasteet alenevat vähitellen. Suuri työttömyys, köyhyys ja eriarvoisuus ovat kuitenkin edelleen keskeisiä huolenaiheita joissakin maissa, eikä sosioekonominen lähentyminen ole päässyt EU:ssa täysimääräisesti uudelleen käyntiin. Tuottavuuden kasvu on kohentunut. Se on kuitenkin kaiken kaikkiaan vähäistä ja jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja. Jos halutaan varmistaa, että elpyminen jatkuu, kaikilla politiikkavälineillä, olivatpa ne raha-, finanssi- tai rakennepoliittisia, on tuettava kasvua, investointeja ja rahoitusvakautta.

Jotta kasvu nopeutuisi ja olisi kestävä, jäsenvaltioiden olisi toteutettava yhtä aikaa investointeihin, rakenneuudistuksiin ja julkiseen rahoitukseen kohdistuvia toimia. Yksin rahapolitiikalla ei saada kysyntää tai investointeja kasvuun. Finanssipolitiikka on edelleen keskeistä sekä silloin kun jäsenvaltiolla on finanssipoliittista liikkumavaraa että silloin kun jäsenvaltion on sopeutettava julkista talouttaan. Finanssipolitiikka on suunnattava niin, että sillä parannetaan keskipitkän aikavälin kasvupotentiaalia. Rakenneuudistuksissa olisi erityisesti luotava otolliset olosuhteet investoinneille, lisättävä työvoimaosuutta ja varmistettava julkisen talouden kestävyys. Uudistuksilla on myös parannettava liiketoimintaympäristöä, lisättävä innovointia ja tehtävä tuote- ja palvelumarkkinoista dynaamisempia. Niissä on samalla puututtava eriarvoisuuteen esimerkiksi edistämällä investointeja osaamiseen, parantamalla työmarkkinoiden kohtaantoa ja uudenaikaistamalla verotus- ja sosiaaliturvajärjestelmiä.

Tässä tiedonannossa esitetään yhteenveto siitä, kuinka uudistusten toteuttamisessa ja jäsenvaltioiden talouksien epätasapainoihin puuttumisessa on edistytty. Euroopan komission yksiköt ovat laatineet jokaisesta jäsenvaltiosta (paitsi Kreikasta²) maaraportin. Näissä raporteissa arvioidaan yksityiskohtaisesti, kuinka kukin jäsenvaltio on edistynyt niiden ongelmien ratkaisemisessa, jotka on sisällytetty vuonna 2016 annettuihin maakohtaisiin suosituksiin. Lisäksi maaraporteissa esitetään 13 jäsenvaltion osalta makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn yhteydessä laaditut perusteelliset tarkastelut, jotka vuoden 2017 varoituskoneismia koskevassa kertomuksessa³ oli katsottu tarpeellisiksi.

Maaraporteissa tarkastellaan saavutettua edistystä ja edessä olevia haasteita pidemmällä aikavälillä. EU-ohjausjaksossa noudatetaan vuotuista sykliä, mutta jäsenvaltioissa uudistusten painopisteet päätetään usein uuden hallituksen toimikauden alussa

¹ COM(2016) 725. EU-tason painopisteitä koskeva yleiskatsaus sisältyy myös komission työohjelmaan vuodelle 2017 (COM(2016) 710) ja 13. joulukuuta 2016 annettuun yhteiseen julistukseen, joka koskee EU:n lainsäädäntöprioriteetteja vuonna 2017.

² Jotta vältettäisiin päällekkäisyys makrotalouden sopeutusohjelmaan kuuluvien uudistustoimien kanssa ja noudatettaisiin samaa lähestymistapaa kuin aiempina vuosina, komissio ei ole antanut Kreikalle uusia suosituksia EU-ohjausjakson yhteydessä.

³ COM(2016) 728.

ja laajamittaisten rakenneuudistusten täytäntöönpano voi viedä vuosia. Jotta tämä seikka otettaisiin paremmin huomioon analyyseissa, maaraporteissa esitetään ensimmäistä kertaa pidemmän aikavälin arvio maakohtaisten suositusten täytäntöönpanosta.

Analyysissa tarkastellaan myös jäsenvaltioiden talousarvion tilannetta. Tarkastelu perustuu komission tuoreimpaan talousennusteeseen⁴ ja komission lausuntoihin⁵, jotka koskevat euroalueen jäsenvaltioiden laatimia alustavia talousarviosuunnitelmia vuodelle 2017.

Komissio on toimillaan vahvistanut jäsenvaltioiden omistajuutta uudistusohjelmaa kohtaan. Komissio on yksinkertaistanut maakohtaisia suosituksia viime vuosina. Tällä EU-ohjausjakson kierroksella komissio on vahvistanut vuoropuhelua jäsenvaltioiden kanssa sekä teknisellä että poliittisella tasolla, ja näkyvimpiä esimerkkejä tästä ovat olleet varapuheenjohtajien ja komissaarien korkean tason vierailut. Jäsenvaltioilla on myös ollut tilaisuus esittää lausuntonsa maakohtaisten raporttien analyttisestä sisällöstä ennen niiden julkaisemista ja tarkistaa esitettyjen tietojen oikeellisuus. Raporteissa esitetyt mielipiteet ovat kuitenkin edelleen komission yksiköiden mielipiteitä.

EU-ohjausjakson prosessissa on kyse paljon enemmän kuin yksittäisten jäsenvaltioiden suoriutumisen arvioimisesta. Sen avulla edistetään lisäksi jäsenvaltioiden sisäistä poliittista koordinoitua, johon myös kansalliset parlamentit osallistuvat, sekä työmarkkinaosapuolten tiiviimpää osallistumista prosessiin. Maaraporteissa tuodaan esiin myös se, millaisia heijastusvaikutuksia euroalueen jäsenvaltioissa voi ilmetä, jos politiikkatoimet laiminlyödään. Maakohtaisissa suosituksissa, jotka komissio aikoo esittää toukokuussa 2017, otetaan huomioon myös euroaluetta koskevat suositukset⁶.

2. TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN TILANNE

Euroopan talous on osoittautunut kestäväksi, vaikka vuonna 2016 olikin tiettyjä haasteita. Kasvua on pitänyt yllä lähinnä yksityinen kulutus, jota kohentuvat työmarkkinat ja matala inflaatio ovat lisänneet.

Myös vuosilta 2017 ja 2018 odotetaan maltillista kasvua, vaikka sekä sisäisiä että ulkoisia riskejä onkin. EU:n BKT:n odotetaan edelleen kasvavan suhteellisen tasaisesti (1,8 % sekä vuonna 2017 että vuonna 2018). BKT:n kasvun oletetaan saavan tukea siitä, että työmarkkinat edelleen kohentuvat, luottokustannukset ovat matalia ja ulkoinen kysyntä ennusteen mukaan vahvistuu. Yksityisen kulutuksen arvioidaan edelleen olevan tärkein kasvun lähde samalla kun investointien kasvun ennustetaan pysyvän maltillisena. Taloudessa on kuitenkin vielä päästävä eroon kriisin jälkivaikutuksista ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyydestä, josta voi tulla rakenteellista työttömyyttä, ellei siihen puututa. Yhdysvaltojen politiikan mahdolliset muutokset ovat lisähaaste EU:n taloudelle. Muita haasteita ovat esimerkiksi vaikutukset, jotka aiheutuvat Yhdistyneen kuningaskunnan kansanäänestyksessä tehdystä päätöksestä erota EU:sta, samoin kuin pitkien korkojen noususta ja joidenkin eurooppalaisten pankkien heikosta kannattavuudesta.

⁴ Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto, Euroopan talousennuste, talvi 2017 (*European Economic Forecast, Winter 2017*, European Economy Institutional Paper 48).

⁵ COM(2016) 730.

⁶ COM(2016) 726.

Vuonna 2016 EU:n työllisten määrä oli 232,5 miljoonaa ihmistä eli suurin koskaan mitattu työllisten määrä. Työttömyysaste on laskenut 8,5 prosenttiin. Pitkäaikaistyöttömyysaste on 3,8 prosenttia ja nuorisotyöttömyysaste 18,2 prosenttia eli luvut ovat alentuneet edellisistä vuosista. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevan väestön osuus EU:ssa on alhaisin viiteen vuoteen (23,7 %).

Vaikka tulonjako EU:ssa on tasa-arvoisempaa kuin muissa suurissa talouksissa, tulonjaon eriarvoisuus on edelleen poliittinen haaste EU:ssa. Rakenteelliset muutokset ovat johtaneet jo ennen kriisiä siihen, että tulot, omaisuus ja mahdollisuudet ovat jakaantuneet yhä eriarvoisemmin. Tästä on aiheutunut sosiaalisia ongelmia, joita ei ole kyetty lievittämään tulonsiirroilla ja sosiaalipoliittisilla toimilla. Finanssikriisi on vahvistanut käsitystä, että mahdollisuuksien jakaantuminen on epätasaista ja taakanjako epäoikeudenmukaista yhteiskunnassa. Eräissä maissa keskiluokan taloudelliset olot ovat jääneet polkemaan paikalleen, kun taas yhteiskunnan varakkaimmat luokat saavat entistä suuremman osan varallisuudesta. Eräissä maissa julkisen talouden heikko rahoitusasema ja talouden hidas elpyminen ovat vähentäneet poliittista liikkumavaraa. Tämän myötä paine puuttua yhteiskunnan eriarvoisuuteen on lisääntynyt.⁷

3. EDISTYMINEN MAAKOHTAISTEN SUOSITUSTEN TOTEUTTAMISESSA

Kun katsotaan taaksepäin useita vuosia, havaitaan, että kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet rakenteellisten uudistusten aktiiviseen toteuttamiseen. Sen jälkeen kun EU:n talouden ohjausjaksoprosessi aloitettiin vuonna 2011, suurimmassa osassa suosituksia on edistytty merkittävästi, mutta jäsenvaltioiden välillä on eroja sen suhteen, kuinka nopeasti ja perusteellisesti uudistuksia on toteutettu. Niiden ongelmien ratkaisemisessa, joita selostettiin vuoden 2016 maakohtaisissa suosituksissa, useimmat jäsenvaltiot edistyivät joko jonkin verran tai vähän. Edellisenä vuonna edistys oli ollut laajalti samantasoista. Erityisen rohkaisevaa edistyminen on ollut rahoituslalla ja työmarkkinapolitiikassa, joissa monet jäsenvaltiot ovat ryhtyneet toimiin viime vuonna havaittujen ongelmien ratkaisemiseksi. Olosuhteet ovat olleet suotuisia sikäli, että korot ovat olleet matalia, ja niinpä myös julkisen talouden vakauttamisessa on edistytty. Jäsenvaltioiden välillä on enemmän eroavaisuuksia sen suhteen, kuinka liiketoimintaympäristöä on onnistuttu parantamaan ja investointeja lisäämään. Vähiten on edistytty esimerkiksi tuote- ja palvelumarkkinoiden avaamisessa ja syrjäytymisen torjumisessa.

Kaiken kaikkiaan jäsenvaltiot lähestyvät Eurooppa 2020 -strategian energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamista, mutta muiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkuvaa kovaa työtä. Useimmat jäsenvaltiot todennäköisesti saavuttavat päästöjen vähentämistä, uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta koskevat tavoitteensa vuoteen 2020 mennessä. Jo nyt 17 jäsenvaltiota on saavuttanut koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseen liittyvät tavoitteensa ja 12 jäsenvaltiota korkeakoulututkinnon suorittamista koskevat tavoitteensa. Vaikka Euroopan työllisyystavoite (75 %) on saavutettavissa ja työllisyystilanne edelleen paranee lähes kaikissa jäsenvaltioissa, jotkin jäsenvaltiot kohtaavat

⁷ Ks. Euroopan työllisyys- ja sosiaalipoliitiikan kehitystä vuosina 2014–2016 koskeva katsaus.

vaikeuksia kansallisten työllisyystavoitteidensa saavuttamisessa. Köyhyyden torjumistavoitteen saavuttamisessa on ongelmia, sillä köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrä Euroopassa on edelleen suuri (119 miljoonaa ihmistä). Luku on kuitenkin pienentynyt useimmissa jäsenvaltioissa, sillä työmarkkinatilanne paranee koko ajan. Luku pienenee ja lähenee vuoden 2008 tasoa eli sen vuoden tasoa, jota pidettiin vertailuvuotena, kun Eurooppa 2020 -strategian tavoitetta määriteltiin. Luku kuitenkin ylittää strategian tavoitteen noin 21,6 miljoonalla ihmisellä. Tutkimus- ja kehitysmenoja koskevassa tavoitteessa (3 %) on edistytty hitaasti. Liitteessä 2 esitetään yhteenveto kaikista Eurooppa 2020 -strategian tavoitteista.

Jäsenvaltiot hyödyntävät EU:n monivuotisen rahoituskehityksen mukaisia varoja valmistellessaan ja toteuttaessaan rakenneuudistuksia. Varojen käyttö kentällä on aikojen kuluessa kehittynyt useimmissa jäsenvaltioissa. Se, että keskeisiä taloudellisia ja yhteiskunnallisia haasteita koskevat maakohtaiset suositukset ja Euroopan rakenne- ja investointirahastot ovat keskenään johdonmukaisia, varmistettiin ohjelmasuunnitteluvaiheessa (vuosina 2014 ja 2015) investointien kohdentamisen ja ennakkoehdojen asettamisen avulla. Komission yksiköt ovat arvioineet vuoden 2016 maakohtaisia suosituksia ja päätelleet, että tässä vaiheessa ei ole tarpeen ohjelmoida uudelleen toimenpideohjelmia. Paitsi Euroopan rakenne- ja investointirahastoista, jäsenvaltiot voivat saada rahoitusta Euroopan strategisten investointien rahastosta, Horisontti 2020 -ohjelmasta, Verkkojen Eurooppa -välineestä ja muista komission suoraan hallinnoimista EU:n rahastoista. Jäsenvaltiot voivat myös saada rakenneuudistusten tukipalvelulta neuvoja uudistusohjelmien laatimisessa.

4. MAKROTALouden EPÄTASAPAINOJEN KORJAAMINEN

EU:n jäsenvaltiot edistyvät makrotalouden epätasapainojen korjaamisessa vaikka joitakin riskejä on edelleen. Jäsenvaltioiden talousarviot ovat nyt paremmassa kunnossa. Yksityinen, julkinen ja ulkoinen velka on kuitenkin vähentynyt hitaasti. Kehitys on tähän mennessä ollut epätasaista oloissa, joissa inflaatio on matala ja kasvu vähäistä. Monissa jäsenvaltioissa on vähennetty merkittävästi kotimaista ja ulkomaista velkaa, ja tällä on ollut vaikutusta kasvuun lyhyellä aikavälillä. Vaihtotaseet korjaantuvat parhaillaan euroalueella ja koko EU:ssa. Kilpailukyky on kehittynyt pitkälti johdonmukaisesti tasapainotustarpeiden kanssa. Rahoitusalan velan vähentymisen myötä alan pääomapositiot ovat parantuneet.

Vuoden 2017 varoituskansakansia koskevassa kertomuksessa todettiin, että perusteellinen tarkastelu olisi tehtävä 13 jäsenvaltiosta. Niillä kaikilla havaittiin epätasapainoja tai liiallisia epätasapainoja vuonna 2016 makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn yhteydessä. Neuvosto tuki tätä johtopäätöstä varoituskansakansia koskevissa päätelmissään⁸. Maaraportteissa analysoidaan, kuinka makrotalous on kehittynyt ja onko politiikkasuositusten toteuttamisessa edistytty. Pyrkimyksenä on ehkäistä riskien syntymistä ja seurata, kuinka nykyisten epätasapainojen korjaamisessa edistytään.⁹ Koska EU:n jäsenvaltioiden väliset kaupan ja rahoitukseen liittyvät yhteydet ovat tärkeitä, arvioinnissa otetaan huomioon vaikutukset muihin jäsenvaltioihin.

⁸ Neuvoston asiakirja 5735/17.

⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1176/2011 2 artiklan mukaan epätasapaino tarkoittaa ”mitä tahansa sellaiseen makrotalouden kehitykseen johtavaa suuntausta, joka vaikuttaa tai voi vaikuttaa kielteisesti jäsenvaltion talouden, talous- ja rahaliiton tai koko unionin moitteettomaan toimintaan”.

4.1. Tasapainottaminen koko EU:ssa ja euroalueella

Suuret vaihtotaseen alijäämät on korjattu, mutta suuret ylijäämät ovat edelleen kasvaneet. Kriisin jälkeen tapahtui nopea korjausliike maissa, joilla oli suuria ulkoisia alijäämiä. Tämä oli seurausta siitä, että yksityiset valtioiden rajat ylittävät rahoitusvirrat kääntyivät. Suhteellisen hintakilpailukyvyyn parantuminen edisti tätä kehitystä. Tämän jälkeen kotimainen kysyntä ja tuonti olivat nettovelallismaissa edelleen vaikeita. Koska ulkomainen nettovelka on eräissä jäsenvaltioissa edelleen suuri, näiden maiden vaihtotaseet on pidettävä kohtuullisella tasolla. Sitä vastoin useimmissa positiivisen vaihtotaseen maissa ei tapahtunut vastaavaa symmetristä kriisin jälkeistä korjausta, ja suuret ylijäämät ovat joissakin tapauksissa edelleen suurentuneet. Tämän tuloksena euroalueella kokonaisuutena on kasvava vaihtotaseen ylijäämä.¹⁰

Euroalueen sitkeästi jatkuva vaihtotaseen ylijäämä kuvastaa kokonaiskysynnän dynamiikkaa, joka jää edelleen jälkeen talouden toimeliaisuuden tasosta. Kotimaisen kysynnän reaalin kasvu euroalueella on jäänyt jälkeen kriisiä edeltävästä tasosta. Suhteellisen vähäinen kokonaiskysyntä vaikuttaa kielteisesti myös kasvulukuihin ja arvioihin potentiaalisesta kasvusta. Sitkeästi jatkuva talouden ylikapasiteetti pönkittää nykyistä historiallisen alhaista pohjainflaatiota ja luo vaikean toimintaympäristön maille, joiden on vähennettävä kotimaista ja ulkomaista velkaa.

Yksityisen ja julkisen velan vähentäminen jatkuu edelleen mutta hitaasti ja epätasaisesti, ja alhainen nimelliskasvu vaikeuttaa velan vähentämistä. Eräissä maissa yksityisen velan määrä on jatkuvasti suuri, ja usein tähän ongelmaan yhdistyy myös suuri julkinen velka. Yhdessä nämä ilmiöt jarruttavat investointeja ja rasittavat joidenkin pankkien taseita. Useimmissa maissa taseiden korjaaminen edistyy, ja kotitaloudet ja yrityssektori lisäävät nettosäästöjään ja tämän seurauksena vähentävät velkaansa. Velat eivät aina kuitenkaan vähene siellä missä niiden pitäisi eniten vähentyä, sillä jotkin hyvin velkaantuneet maat edistyvät hitaammin velkatason pienentämisessä kuin alhaisen velkatason maat.

Euroopan pankkisektorin häiriönsietokyky on edelleen vahvistunut, mutta sektorilla on tiettyjä haasteita, jotka liittyvät vaimeaan kannattavuuteen ja joissakin tapauksissa vanhoihin järjestämättömiin lainoihin. Pankit ovat vahvistaneet pääomapuskureitaan, vaikka pankkien kannattavuus on kohentumisestaan huolimatta edelleen heikkoa. Kannattavuutta huonontavat hidas talouskasvu, liiketoimintamallien vanhanaikaisuus, kustannustehottomuus ja pankkien liian suuri määrä markkinoilla. Nämä heikkoudet korostuvat nykyisessä matalan korkotason ympäristössä. Sitä paitsi joissakin maissa vanhat järjestämättömät lainat vähentävät antolainausvalmiuksia samalla kun heikko kannattavuus vaikeuttaa luottotappiovarausten tekemistä ja pääoman sisäistä muodostamista sekä huonontaa mahdollisuuksia kerätä pääomaa markkinoilta.

Joissakin maissa on seurattava tarkoin tiettyjen alojen potentiaalisia ylikuumenemisriskejä. Jäsenvaltioissa, jotka edistyivät nopeimmin epätasapainojen korjaamisessa, kasvu on ollut dynaamista ja inflaatioasteet ovat olleet suhteellisesti

¹⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1176/2011 johdanto-osan 17 kappaleessa todetaan, että ”makrotaloudellista epätasapainoa arvioitaessa olisi otettava huomioon sen vakavuus ja sen mahdolliset kielteiset taloudelliset ja rahoitusmarkkinoiden heijastusvaikutukset”. Kyseisessä johdanto-osan kappaleessa todetaan myös, että ”lisäksi sellaisten jäsenvaltioiden, joilla on suuria vaihtotaseen ylijäämiä, politiikoilla olisi pyrittävä määrittelemään ja panemaan täytäntöön toimenpiteitä, jotka edistävät niiden kotimaisen kysynnän ja kasvupotentiaalin voimistamista.”

korkeampia. Joissakin jäsenvaltioissa yksikkötyökustannukset ovat kasvussa. Asuntojen reaali hinnat ovat kasvussa useimmissa jäsenvaltioissa. Joissakin tapauksissa asuntojen reaali hintojen nousu tuo lisää painetta jo nyt yliarvostetuille asuntomarkkinoille.

Vaikka elpyminen näkyy työmarkkinoilla, pitkäaikaistyöttömyys ja alhainen tuottavuus vaivaavat edelleen. Työmarkkinatilanne on parantunut vuoden 2013 puolivälistä lähtien. Samalla hajonta jäsenvaltioiden työttömyysasteiden välillä on vähentynyt. Eräissä EU-maissa on kuitenkin edelleen hyvin korkea työttömyysaste eikä työtulojen määrä kasva. Myös sosiaalinen ahdinko jatkuu erityisesti maissa, jotka ovat kärsineet eniten finanssi- ja velkakriisistä.

Rakenneuudistukset ovat edistäneet makrotalouden tasapainottamista, ja sitoutumista uudistuksiin on pidettävä yllä. On parannettava kilpailukykyä ja nopeutettava resurssien tehokasta kohdentamista. Maksukyvyttömyysmenettelyjen pitäisi olla tuloksellisempia, jotta edistettäisiin varantoepätasapainojen korjaamista. Samalla on rajoitettava velan vähentämisen kielteistä vaikutusta lyhyen aikavälin kasvuun. Aiemmat uudistukset ovat auttaneet vaihtelevassa määrin. Joissakin maissa, joilla on ollut epätasapainoja, uudistustyö on pysähtynyt, ja eräissä tapauksissa on vaarana, että uudistuksia peruutetaan, mikä liittyy usein poliittiseen epävakauteen. Se, että nykyisistä sitoumuksista pidetään kiinni ja uudistusprosessit viedään loppuun, on välttämätön edellytys sille, että uudistuksista saadaan täysi hyöty.

4.2. Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn täytäntöönpano

Politiikkatoimien toteuttamista on seurattu tarkemmin makrotalouden epätasapainoa koskevassa menettelyssä. Sen jälkeen kun epätasapainoluokkia yksinkertaistettiin vuonna 2016, kaikkiin maihin, joilla on epätasapainoja tai liiallisia epätasapainoja, on sovellettu ns. erityisseurantaa. Tavoitteena on parantaa menettelyn yhteydessä toteutettavien politiikkatoimien jatkuvaa seurantaa, ja välineenä tässä ovat komission kertomukset, joista keskustellaan neuvoston työryhmissä. Seurantaa on räätälöity siten, että se vastaa haasteiden laajuutta ja epätasapainojen vakavuutta. Neuvosto on laajalti tukenut erityisseurantakertomusten päätelmiä.

Epätasapainoja on harvemmillä jäsenvaltioilla kuin vuonna 2016. Perusteellisissa tarkasteluissa, joita tehtiin 13 jäsenvaltiosta, todettiin, että yhdellä jäsenvaltiolla ei ole epätasapainoja, kuudella jäsenvaltiolla on epätasapainoja ja kuudella jäsenvaltiolla on liiallisia epätasapainoja. Liitteessä 3 esitetään yhteenveto perusteellisten tarkastelujen tuloksista.

Komissio aikoo seurata tiiviisti niiden maiden politiikkasitoumuksia, joilla on havaittu epätasapainoja:

- **Irlannilla ja Slovenialla** on edelleen epätasapainoja. Eräät positiiviset taloudelliset kehityssuuntaukset ja toteutetut uudistukset viittaavat epätasapainojen vähittäiseen korjaantumiseen. Maiden epätasapainojen kestävä korjaus on saavutettavissa, mutta se edellyttää lisätyötä. Näin ollen komissio seuraa näiden kahden maan taloudellista kehitystä ja tulevia sitoumuksia ja erityisesti niiden kansallisia uudistusohjelmia valmistellakseen seuraavaa perusteellista tarkastelua.
- **Saksalla** on epätasapainoja, jotka ilmenevät sen suurena vaihtotaseen ylijäämänä. Talouden viimeaikaisesta kehityksestä ei voida päätellä, että nämä epätasapainot olisivat korjaantumassa, vaikka makrotalouden epätasapainoa koskevaan menettelyyn liittyvien

viimevuotisten maakohtaisten suositusten osalta onkin edistytty jonkin verran. Näin ollen komissio seuraa maan taloudellista kehitystä ja tulevia politiikkasitoumuksia ja erityisesti sen kansallista uudistusohjelmaa (sekä uutta uudistusohjelmaa, jonka seuraava hallitus mahdollisesti tulee laatimaan) valmistellakseen seuraavaa perusteellista tarkastelua.

- **Ranskalla** on edelleen liiallisia epätasapainoja, mutta eräät taloudelliset kehityssuuntaukset ja toteutetut uudistukset viittaavat epätasapainojen vähittäiseen korjaantumiseen. Lisätyötä kuitenkin edelleen tarvitaan, jotta epätasapainot korjaantuvat kestävästi. Näin ollen komissio seuraa maan taloudellista kehitystä ja tulevia sitoumuksia ja erityisesti sen kansallista uudistusohjelmaa (sekä uutta uudistusohjelmaa, jonka seuraava hallitus mahdollisesti tulee laatimaan) valmistellakseen seuraavaa perusteellista tarkastelua. Seuraavan tarkastelun perusteella komissio voi harkita luokittelun muuttamista siten, että kategoria ”on liiallisia epätasapainoja” muutetaan kategoriaksi ”on epätasapainoja”.
- Kolmen sellaisen maan osalta, joilla on havaittu liiallisia epätasapainoja, nimittäin **Kyproksen, Italian ja Portugalin** osalta, komissio aikoo – ottaen huomioon perusteellisessa tarkastelussa havaitut sitkeästi jatkuvat rakenteelliset heikkoudet – tarkastella arviointiaan uudelleen toukokuussa, jolloin komissio ottaa huomioon maiden kansallisten uudistusohjelmien tavoitteellisuuden.

Taulukko 1: Vuosia 2016 ja 2017 koskevien perusteellisten tarkastelujen tulokset

	2016	2017
Ei epätasapainoja	BE, EE, HU, AT, RO, UK	FI
On epätasapainoja	DE, IE, ES, NL, SI, FI, SE	DE, IE, ES, NL, SI, SE
On liiallisia epätasapainoja	BG, FR, HR, IT, PT, CY	BG, FR, HR, IT, PT, CY
Maat, joista ei ole tehty perusteellista tarkastelua	CZ, DK, LV, LT, LU, MT, PL, SK	BE, CZ, DK, EE, LV, LT, LU, HU, MT, AT, PL, RO, SK, UK

5. JÄSENVALTIOIDEN UUDISTUKSET

Elpymisen voimakkuus ja kestävyys riippuvat siitä, onko uudistuksia koskeva päätöksenteko ja toteutus tuloksellista. Määrätietoinen uudistusprosessi herättää luottamusta ja luo olot, joissa suurempi kasvu ja työllisyys ovat kestäviä. Toisaalta kasvun ja työllisyyden kannalta on tärkeää, että tuote-, palvelu- ja työmarkkinoiden uudistusprosessit tuottavat nopeasti tuloksia, jotka saavat liikkeelle investointeja ja joiden avulla resurssit kohdennetaan uudelleen tuottavuutta lisäävästi.

Kun tuetaan tarvittavia mukautuksia ja siirtymiä, uudistuksista voidaan saada mahdollisimman suuri hyöty ja kyetään varmistamaan, että eri politiikka-aloilla toteutettavien uudistusten välille syntyy synergiaa. Eri politiikka-alojen uudistukset on ehkä sovitettava yhteen ja niiden on oltava toisiaan tukevia. Esimerkiksi työ- ja tuotemarkkinoiden joustavuutta voitaisiin kehittää samanaikaisesti. Lisäksi on tärkeää jaksottaa uudistukset oikein, sillä selkeillä sitoumuksilla ja pidemmän aikavälin politiikkatavoitteiden ilmoittamisella on vaikutusta uudistuksia koskevaan omistajuuteen ja niiden yleisöltä saamaan tukeen.

Kun tuottavuuden kasvua edistetään suuremmassa määrässä yrityksiä, voidaan vahvistaa lähentymistä ja vähentää eriarvoisuutta. Yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka aiheuttavat tulonjaon epätasaisuutta EU:n talouksissa ja yhteiskunnissa, on se, että eri toimintojen tuottavuuserot kasvavat. Tämä vähentää myös kilpailukykyä ja kasvupotentiaalia. Vaikka tulonjaon epätasaisuutta voidaan vähentää verotuksella ja sosiaaliturvajärjestelmillä, tällaisten korjaustoimien tarve voidaan minimoida toteuttamalla uudistuksia, joiden avulla tuottavuuden kasvu jakaantuu tasaisemmin yritysten, toimialojen ja alueiden välillä.¹¹ Tuottavuuden eroihin voidaan puuttua esimerkiksi investoimalla osaamiseen ja koulutukseen, helpottamalla teknologian siirtoa ja kohdentamalla resursseja uudelleen. Tällaisten politiikkatoimien avulla palkat ja tulot kasvavat, minkä lisäksi myös julkisen talouden rasitus pienenee, sillä tarvitaan vähemmän tulonsiirtotoimia eriarvoisuuden korjaamiseksi. Tanskassa perustettiin vuonna 2012 tuottavuuskomissio laatimaan ehdotuksia, joilla yksityisen ja julkisen sektorin tuottavuutta voitaisiin parantaa. Monet vuonna 2014 julkaistuista suosituksista on toteutettu.

Kun rakenneuudistuksia suunnitellaan ja jaksotetaan, jakaumavaikutukset on otettava entistä paremmin huomioon. Jäsenvaltioiden olisi toteutettava rakenneuudistukset siten, että niissä otetaan huomioon uudistusten lyhyen ja keskipitkän aikavälin vaikutukset, kuten jakaumavaikutukset ja yhteiskunnalliset kustannukset. Joitakin uudistuksia voidaan toteuttaa niin, että kaikki voittavat eikä kompromisseja kasvun ja oikeudenmukaisuuden välillä tarvita. Koulutusalan uudistukset, kuten koulutuksen laadun ja saatavuuden parantaminen, edistävät talouskasvua ja vähentävät eriarvoisuutta. Kun lisätään ammatillisen koulutuksen ja elinikäisen uudelleen koulutuksen mahdollisuuksia ja työntekijöille suodaan näin tilaisuus hankkia uutta osaamista, lievitetään myös sellaisten teknisten muutosten kielteisiä vaikutuksia, joiden seurauksena tietynlaista ammattitaitoa ei enää tarvita.

Jäsenvaltiot ovat julkistaneet ja toteuttaneet monia verouudistuksia, joilla tuetaan investointeja, työllisyyttä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Verosääntöjä noudatetaan nykyään paremmin, mutta veropetosten ja veronkierron torjuminen on edelleen keskeistä, jotta varmistetaan reilu taakanjako. Tasapainon löytäminen tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden välillä edellyttää, että varmistetaan niiden verotulojen saanti, joita julkiset investoinnit ja hyvinvointipalvelut edellyttävät. Vuoden 2016 alussa toteutettujen työhön kohdistuvien verouudistusten jälkeen viime vuoden aikana on saatu aikaan vähemmän, ja työn verorasitus, myös pienituloisten henkilöiden osalta, on eräissä jäsenvaltioissa edelleen korkea. Joissakin maissa verotus edelleen vaikeuttaa yksityisiä investointeja. Tarvitaan lisätoimia, joilla yksinkertaistetaan verosäännösten noudattamista, puututaan velkarahoituksen verotukselliseen suosimiseen ja parannetaan tutkimuksen ja kehityksen verokannustimia.

¹¹ Ks. Euroopan komission vuonna 2016 julkaisema kertomus sisämarkkinoiden yhdentymisestä ja kilpailukykyä EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa (European Commission (2016), *Single Market Integration and Competitiveness in the EU and the Member States*).

Ohjelmasuunnittelussa, joka toteutettiin vuosia 2014–2020 koskevan EU:n monivuotisen rahoituskehityksen nojalla, jäsenvaltioilta vaadittiin ensimmäistä kertaa tiettyjä uudistuksia, joissa hankkeiden vaikutusta edistettiin ja vahvistettiin ennakkoehtojen avulla. Näiden uudistusten kattamat keskeiset osa-alueet olivat seuraavat: julkisia hankintoja koskevat rakenteet; strategisten politiikkakehysten olemassaolo sosiaalisen osallisuuden, työmarkkinoiden, koulutuksen ja hallinnon tehokkuuden aloilla; sekä EU:n lainsäädännön täytäntöönpano. Näillä vaatimuksilla vahvistetaan yleistä investointiympäristöä ja helpotetaan sekä EU:n rahastojen että Euroopan strategisten investointien rahaston hankkeiden toteutusta. Jäsenvaltioiden on toteutettava nämä uudistukset ja huolehdittava niiden jatkotoimista asianmukaisesti. Hallinnollisten valmiuksien kehittäminen on tärkeää tässä yhteydessä. Rahoitusvälineiden käyttöä lisäämällä voidaan lisätä EU:n varojen vipuvaikutusta ja niillä saatavia tuloksia, mutta tämä vaatii tietämystä ja asiantuntemusta näitä välineitä hallinnoivilta viranomaisilta.

Työmarkkinaosapuolet on saatava tiiviisti mukaan uusien politiikkatoimien suunnitteluun ja toteutukseen. Näin varmistetaan laajojen sidosryhmien omistajuus. Mutkikkaampien uudistusten täysimääräiseen toteuttamiseen voi kulua useita vuosia. Siksi niiden suunnittelun on perustuttava näyttöön, ja keskeisten sidosryhmien, kuten alueellisten ja paikallisten viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten on hyväksyttävä suunnitelmat. Jäsenvaltiot tietävät, että työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta ja tuloksellisuutta olisi parannettava. Liettuassa, joka vuonna 2016 sai valmiuksien kehittämistä koskevan maakohtaisen suosituksen, on hyväksytty uusi työlaki, jonka maan hallitus odottaa parantavan työehtosopimusneuvotteluja. Lisäksi Puolassa on perustettu uusi työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun neuvosto ja Espanjassa on tehty uusi työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskeva sopimus. Kuitenkin joidenkin jäsenvaltioiden kohdalla on edelleen epäilyksiä sen suhteen, osallistuvatko työmarkkinaosapuolet aidosti työmarkkinauudistuksiin.

5.1 Investointien edistäminen

Investointien kasvu on ollut viime aikoina nopeampaa, sillä rahoitusolot ovat olleet suotuisat, kapasiteetin käyttöaste on ylittänyt pitkän aikavälin keskiarvon ja joissakin maissa yrityksillä on ollut vähemmän paineita velan vähentämiseen. Investoinnit ovat kuitenkin sitkeästi matalalla tasolla, mikä johtuu eräistä suhdannetilanteeseen ja rakenteisiin liittyvistä tekijöistä. Kysynnän hidas kasvu ja odotukset heikosta potentiaalisesta kasvusta jarruttavat edelleen investointien kestävä elpymistä. EU:n investointien taso on pitkällä aikavälillä ollut 21–22 prosenttia suhteessa BKT:hen. Pudottuaan 19,4 prosenttiin vuonna 2013 investointien taso on nyt vähitellen elpymässä. Kokonaisinvestointien odotetaan lisääntyvän vuonna 2017 hieman eli 2,9 prosenttia sekä koko EU:ssa että euroalueella ja vuonna 2018 edelleen 3,4 prosenttia euroalueella ja 3,1 prosenttia koko EU:ssa. On erityisen tärkeää saada liikkeelle yksityisiä investointeja, sillä nämä muodostavat 90 prosenttia kaikista investoinneista.

Investoinnit aineettomaan omaisuuteen lisääntyvät, mutta kasvu on hidasta ja lähtötaso on ollut alhainen. Vaikka kone- ja laiteinvestointien huomattava pieneneminen selittää osittain kriisin jälkeisen tuottavuuden laskun, rakenteelliset ongelmat, jotka koskevat tuote-, palvelu-, pääoma- ja työmarkkinoita, ovat syy siihen, että kokonaistuottavuuden kehitys on ollut Euroopassa vaikeaa. Kokonaistuottavuus on kasvanut viime vuosikymmenen aikana Euroopassa paljon vähemmän kuin muissa talouksissa. On erityisesti lisättävä investointeja tietopääomaan, tuettava kestäviä investointeja kiertotalouden periaatteiden mukaisesti,

vahvistettava julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä ja hyödynnettävä enemmän uusia välineitä, mukaan lukien verokannustimia.

Suoria ulkomaisia sijoituksia virtaa EU:hun tällä hetkellä vähän, ja kaupan yhdentyminen ja monipuolistaminen on edelleen heikkoa tietyissä osissa EU:n taloutta. Avoimen taloutensa ansiosta EU:lla on johtoasema tavaroiden ja palveluiden viennissä ja tuonnissa, ja sen osuus maailmankaupasta on 16 prosenttia. Muuhun maailmaan suuntautuva tavaroiden ja palveluiden vienti pitää osaltaan yllä joko suoraan tai välillisesti yli 30:tä miljoonaa työpaikkaa EU:ssa. Kuitenkin ainoastaan 13 prosenttia eurooppalaisista pk-yrityksistä toimii EU:n ulkopuolella, ja jäsenvaltiot voisivat tehdä enemmän edistääkseen pk-yritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan. Tilanne on eri jäsenvaltioissa, eri alueilla ja eri toimialoilla hyvin erilainen. Vaikka saksalaiset koneet ja laitteet, ranskalaiset ilmailuteollisuuden tuotteet, brittiläiset lääkkeet ja tanskalaiset entsyymit ovat johtavassa asemassa maailmanmarkkinoilla, eräiden toimialojen ja jäsenvaltioiden osuus maailmankaupasta pienenee edelleen. Se, miksi ja millä ehdoilla ulkomaisia sijoituksia tehdään ja mikä niiden luonne on, vaihtelee merkittävästi, ja kyseisten sijoitusten vaikutus työpaikkojen syntymiseen vaihtelee myös. EU:hun suuntautuvien suorien ulkomaisten sijoitusten alkuperämaat ovat muuttumassa, sillä vaikka Yhdysvallat ja Japani ovat edelleen aktiivisia sijoittajia, muut maat kuten Kiina ja Mercosur-maat ovat tulossa näkyvämmiin esiin. On tärkeää varmistaa tasapuoliset toimintaedellytykset sekä maahan tulevista että maasta lähtevistä suorista ulkomaisista sijoituksista ja pitää huolta siitä, että EU:lla on parempi pääsy kolmansien maiden markkinoille.

Seikat, jotka tyypillisimmin vaikeuttavat investointeja jäsenvaltioissa, ovat epäsuotuisa liiketoimintaympäristö, julkishallinnon tehottomuus sekä merkittävät alakohtaiset hallinnolliset ja sääntelyyn liittyvät rasitukset ja investointien esteet. Useissa jäsenvaltioissa monet muutkin tekijät edelleen haittaavat investointeja. Näitä ovat tuote- ja työmarkkinoiden joustamattomuus, osaamisen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus ja osaamisvajeet, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien heikkous, verojärjestelmien monimutkaisuus, oikeuslaitoksen tehottomuus, alakohtaiset esteet esimerkiksi infrastruktuuri-investoinneissa ja se, ettei rahoitusta ole saatavilla varsinkaan pk-yrityksille. Joissakin jäsenvaltioissa on edelleen tehostettava korruption torjuntaa. Kaiken kaikkiaan myös oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen ja luottamus siihen, että sääntely-, vero- ja muut politiikat ja näistä politiikoista vastaavat elimet ovat laadukkaita ja ennustettavia, ovat tärkeitä, kun investointipäätöksiin liittyviä riskejä arvioidaan.

Useissa jäsenvaltioissa on käynnistetty uudistuksia, joiden avulla puututaan joihinkin näistä investointien esteistä. Rahoitusta on yleisesti ottaen paremmin saatavilla, osittain ulkoisten tekijöiden vuoksi (Kroatia, Irlanti ja Liettua). Jonkin verran edistystä on havaittavissa työmarkkinoilla ja koulutuksessa (Italia ja Ranska), sääntelyyn liittyvässä ja hallinnollisessa rasituksessa (Ranska, Italia, Portugali ja Slovenia), julkisissa hankinnoissa (Puola, Portugali ja Ruotsi), julkishallinnossa (Italia ja Slovakia) sekä oikeuslaitoksessa (Kroatia, Italia ja Malta). Kuitenkin alakohtaisten sääntelyyn liittyvien esteiden poistamisessa, erityisesti palvelu- ja verkkotoimialoilla, samoin kuin tutkimuksen ja innovaatioiden rahoittamisen esteiden poistamisessa on edistytty vain vähän. Ranska on jatkanut teollisuus- ja palveluinvestointien hallinnollisten menettelyjen keventämistä ja toteuttanut tätä varten kattavan yksinkertaistamisohjelman.

Sen työn lisäksi, jota yhteisessä valvontamekanismissa on tehty euroalueen merkittävien laitosten osalta, pankkisektorin valvontaa on vahvistettu kansallisella ja EU:n tasolla. Myös järjestämättömien lainojen hallinnointia on pyritty parantamaan ja poistamista

taseista lisäämään. Useissa jäsenvaltioissa pankkisektorin toimijoiden omaisuuserien laatu on heikentynyt kriisin aikana ja tämä rasittaa edelleen luotonantoa ja investointeja. Tilanne on tämä, vaikka järjestämättömien lainojen määrä on laskusuunnassa: EU:n keskiarvo aleni 5,45 prosenttiin kaikista lainoista vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä. Erot jäsenvaltioiden välillä ovat kuitenkin suuria, ja monilla jäsenvaltioilla järjestämättömiä lainoja koskevat luvut ovat kaksinumeroisia (Bulgaria, Irlanti, Kreikka, Kroatia, Italia, Kypros, Unkari, Portugali, Romania ja Slovenia). Järjestämättömille lainoille on pyritty kehittämään jälkimarkkinoita (esimerkiksi Italiassa), mutta näiden toimien tuloksellisuudesta ei ole vielä tietoa. Vakuuksien realisointiin ja maksukyvyttömyyteen liittyviä menettelyjä on tehostettu joissakin jäsenvaltioissa (esimerkiksi Bulgariassa, Kroatiassa, Italiassa ja Kyproksessa). Bulgariassa, Kroatiassa, Unkarissa, Irlannissa, Romaniassa ja Sloveniassa on onnistuttu alentamaan järjestämättömien lainojen määrää perustamalla julkisia tai yksityisiä omaisuudenhoidtoyhtiöitä, käynnistämällä valvontatoimenpiteitä, tekemällä ylimääräisiä luottotappiovarauksia, asettamalla pääomavaatimuksia sekä valvomalla tarkemmin velkajärjestelyjä pitäen silmällä rästilainojen tavoitetasoa. Italiassa järjestämättömien lainojen määrä on alentunut viime aikoina, mutta arvoltaan alentuneita omaisuuseriä on saatu poistettua taseesta hitaasti. Portugalissa omaisuuserien laatu huononi edelleen vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla, mikä heijasteli varsinkin kiinteistö- ja rakennusalan kehitystä. Kyproksessa ja Kreikassa, joissa järjestämättömien lainojen määrä kasvoi kriisin seurauksena yli 40 prosenttiin, tähän mennessä hyväksytyt toimenpiteet (kuten velkajärjestelyjä koskevat tavoitteet ja arvoltaan alentuneiden omaisuuserien poistaminen taseesta) eivät ole vielä tuottaneet konkreettisia tuloksia. Monissa maissa tarvitaan kaiken kaikkiaan päättäväisempiä ja laaja-alaisempia toimia järjestämättömien lainojen määrän vähentämiseksi ja tämän rinnalla pankkijärjestelmien rakenteiden voimallisempaa uudistamista.

Jäsenvaltiot ovat pyrkineet sekä lisäämään oman pääoman ehtoisen rahoituksen saatavuutta että kehittämään vaihtoehtoisia rahoitusmuotoja, kuten joukkorahoitusta. Itävallassa vuonna 2015 hyväksytyyn joukkorahoituslain menestyksellisyys osoittaa, kuinka vahva positiivinen vaikutus on sillä, että luodaan toimivat säädöskehikset tällaisia vaihtoehtoisia rahoitusmuotoja varten. Muut jäsenvaltiot, kuten Espanja, Latvia, Alankomaat ja Unkari ovat parantaneet pk-yritysten rahoituksen saatavuutta ja samalla luoneet liiketoimintamahdollisuuksia institutionaalisille sijoittajille. Yksi tällaisista toimista on julkisten tukivälineiden keskittäminen yhteen kehitysrahoituslaitokseen, joka toimii keskitettynä palvelupisteenä yrityksille ja antaa myös ei-rahoituksellista tukea kuten neuvontaa ja koulutusta. Toinen toimi on valtion omistamien riski- ja kasvurahoitusohjelmien ja erilaisten rahasto-osuusrahastojen luominen. Joka tapauksessa myös rahoituksen puutteellinen saatavuus ja työlääät hallintomenettelyt ovat merkittävä kasvun ja investointien este eräissä jäsenvaltioissa, ja tämä koskee varsinkin aloittavia ja laajentuvia pk-yrityksiä. Eräissä jäsenvaltioissa hankalat yritysten perustamista ja toimilupia koskevat säännökset jarruttavat edelleen pk-yritysinvestointeja.

Julkiset investoinnit vähentyivät merkittävästi useimmissa jäsenvaltioissa kriisin aikana, eivätkä ne ole palanneet pitkän aikavälin tasolle. Sen lisäksi että aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin (kuten tutkimukseen ja kehitykseen) kohdistuvat liian vähäiset investoinnit vähentävät tuotannon kasvua suoraan, ne heikentävät pitkän aikavälin tuottavuutta, sillä innovointitaso laskee ja teknologian leviäminen hidastuu. On tärkeää edistää julkisia investointeja ja kohdistaa niitä erityisesti koulutukseen, infrastruktuuriin sekä tutkimukseen ja innovointiin. Samalla on kuitenkin pyrittävä vivuttamaan yksityisiä investointeja. Toimien painopisteeksi olisi otettava myös investointien laatu.

Julkisten hankintojen järjestelmää on viime vuosina parannettu useaan otteeseen sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla, mutta haasteita riittää edelleen. Tekijät, jotka estävät julkisten hankintojen käytäntöjen tehokkuutta, vähentävät talouskasvua ja haittaavat sisämarkkinoiden toimintaa. (Julkiset) viranomaiset käyttävät julkisiin hankintoihin EU:ssa vuosittain määrän, joka on noin 14 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkiset hankinnat ovat merkittävä väline, jolla toteutetaan hallituksen politiikkaa ja pyritään saavuttamaan kansallisia strategisia tavoitteita. Hyvin toimivien julkisten hankintojen markkinoiden ansiosta kansallinen kilpailukyky vahvistuu, sillä tällöin julkinen talous vahvistuu, investointien kohdistus tarkentuu ja voidaan tarjota laadukkaampia palveluita, kuten infrastruktuureja tai sähköistä hallintoa. Kun terveydenhuoltoalalla ostetaan lääkkeitä ja lääkinnällisiä laitteita, julkisten hankintojen avulla voidaan saada parempaa vastinetta rahalle. Useissa jäsenvaltioissa hankinnoista julkistetaan edelleen vain pieni osuus, eikä avoimuus ole riittävää valtioiden rajat ylittävien liiketoimintamahdollisuuksien näkökulmasta. Hankintamenettelyjä, joissa kilpailu on rajoitettua, kuten ilman etukäteen julkaistavaa hankintailmoitusta järjestettävä neuvottelumenettely, käytetään jäsenvaltioissa hyvin vaihtelevasti. Vähimmillään näiden menettelyjen osuus on lähellä nollaa ja enimmillään yli 20 prosenttia. Niiden sopimusten osuus, joissa on jätetty vain yksi tarjous, on edelleen suuri. Tämä viittaa siihen, että julkisten hankintojen sisämarkkinat eivät ole riittävän yhdentyneet ja että lisäämällä hankintojen avoimuutta synnytetäisiin enemmän taloudellista tehokkuutta ja kasvua.

Sosiaaliset investoinnit ovat menestyksekkään ja kestäväen elpymisen edellytys. Euroopan sosiaalirahaston tuella tehdään investointeja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, ja näin varmistetaan palvelujen yksilöllisyys ja parannetaan julkisten työvoimapalvelujen valmiuksia. Sosiaalisissa investoinneissa olisi myös hyödynnettävä rahoitusvälineitä. Tällaisia ovat esimerkiksi lainaohjelmat, joilla tuetaan mikroyrityksiä ja/tai yhteiskunnallisia yrityksiä ja joiden kohderyhmänä ovat sellaiset erityisryhmät kuin itsenäiset ammatinharjoittajat, nuoret, nuoret mikroluoton ottajat, naiset ja vammaiset. Euroopan investointiohjelmasta tuetaan näitä investointeja koko ajan enemmän. Esimerkiksi Puolassa on annettu lainatakauksia noin 1 300 mikroyritykselle. Euroopan investointiohjelmaa voitaisiin kuitenkin hyödyntää vielä paljon enemmän inhimillisen pääoman kehittämisessä. Tälle alalle on kehitettävä lisää välineitä, ja on varmistettava, että sosiaali- ja rahoitusalojen toimijat tekevät läheisempää yhteistyötä.

5.2 Rakenneuudistusten jatkaminen

Työmarkkinoiden ja sosiaaliturvajärjestelmien parantamiseen tähtäävät uudistukset

Monet jäsenvaltiot ovat toteuttaneet merkittäviä työsuhdeturvalainsäädännön uudistuksia puuttuakseen segmentoituneisiin työmarkkinoihin. Tanskassa on toteutettu aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan tähtäävä uudistus sekä toimenpidepaketti, jolla pyritään varmistamaan, että työn tekeminen kannattaa. Puolassa on pyritty vähentämään siviililain nojalla tehtyjen sopimusten liiallista käyttöä. Tällaisten uudistusten vaikutuksia on tarkasteltava yhdessä muiden institutionaalisiin kysymyksiin, julkishallintoon ja tuotemarkkinoihin liittyvien olosuhteiden kanssa. Työsuhderiitojen tuomioistuinkäsittelyyn liittyvää epävarmuutta ja mutkikkuutta voidaan vähentää varsinkin vähentämällä menettelyjen kestoja ja edistämällä vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen, kuten sovittelun käyttöä. Ranskassa elokuussa 2016 hyväksytyllä lailla muutettiin laittomia irtisanomisia koskevaa asetusta ja laajennettiin mahdollisuuksia muotoilla työsuhteen ehtoja yritystasolla. Näiden muutosten odotetaan vähentävän työmarkkinoiden segmentoitumista.

Jotkin jäsenvaltiot ovat pyrkineet parantamaan palkanmuodostusjärjestelmiään. Jotta kilpailukyky säilyy, on keskeisen tärkeää, että palkat ja tuottavuus kehittyvät samaa tahtia. On kuitenkin tärkeää myös varmistaa, että palkkataso mahdollistaa kohtuullisen elintason. Belgiassa on luotu järjestelmä, jossa palkanmuodostus vastaa paremmin talouselämän suhdanteita ja muutoksia tuottavuudessa. Suomessa neuvotellaan uudesta palkanmuodostusmallista, jossa avoimen sektorin palkankorotukset muodostaisivat palkka-ankkurin myös suljetun sektorin palkoille.

Vaikka eräissä jäsenvaltioissa on toteutettu tiettyjä uudistuksia, joilla on kevennetty työn verotusta, työn verokiila on edelleen korkea useimmissa jäsenvaltioissa. Tämä on tilanne varsinkin euroalueella. Leveä työn verokiila, joka merkitsee korkeampia työvoimakustannuksia ja pienempiä nettopalkkoja, jarruttaa sekä työvoiman kysyntää että tarjontaa. Useissa jäsenvaltioissa on mahdollista keventää työn verotusta ja siirtää verotuksen painopistettä kasvun kannalta otollisempiin kohteisiin kuten ympäristö- ja omaisuusveroihin. Eräissä jäsenvaltioissa, kuten Liettuassa, Unkarissa ja Itävallassa, on ryhdytty toimiin verokiilan kaventamiseksi pääasiassa pienituloisten työntekijöiden osalta.

Useissa jäsenvaltioissa tiettyjen ryhmien osallistuminen työmarkkinoille on haastavaa. Toimenpiteitä, joiden avulla pyritään saattamaan haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä työmarkkinoille, tarvitaan sen varmistamiseen, että kaikilla on yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet. Varsinkin kolmansien maiden kansalaisia ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä on muita vähemmän työmarkkinoilla ja muita enemmän työttöminä, ja heillä on suurempi köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski. Tilanne johtuu usein useammasta tekijästä, kuten puutteellisesta kielitaidosta, koulutusmahdollisuuksien puutteesta, alemmasta osaamisen tasosta ja syrjinnästä. Nämä ongelmat ovat pahentuneet talouskriisin seurauksena ja viime aikoina turvapaikanhakijoiden kasvaneen määrän vuoksi. Eräät jäsenvaltiot, esimerkiksi Saksa, Itävalta ja Ruotsi, ovat pyrkineet ratkaisemaan näitä ongelmia edistämällä pakolaisten pääsyä työmarkkinoille. Vastaavasti toimilla, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille, voidaan vähentää sukupuolten eriarvoisuutta ja samalla parantaa merkittävästi työmarkkinoiden toimintaa ja kasvua. Tältä osin eräät jäsenvaltiot, muun muassa Irlanti ja Slovakia, ovat esimerkiksi pyrkineet laajentamaan lastenhoitopalvelujen tarjontaa.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikkien nuorten mahdollisuuksia työmarkkinoilla parannetaan, mukaan lukien niiden nuorten, joiden osaamistaso on alhainen. Tällöin työntekijöitä on muun muassa autettava sopeutumaan teknologiseen muutokseen ja globalisaatioon. Yhä useammat jäsenvaltiot ovat ryhtyneet toimiin parantaakseen aktiivisen työvoimapolitiikkansa ja julkisten työvoimapalvelujensa yleistä hallintoa ja johdonmukaisuutta. Romania on vahvistanut kansallista työvoimaviranomaistaan, ja Unkari on lujittamassa aktiivista työvoimapolitiikkaansa. Virossa työkykyä koskeva uudistus, jolla yksilölliseen lähestymistapaan perustuvia aktivointitukipalveluja parannetaan, on ollut täysin toiminnassa tammikuusta lähtien.

Koulutukseen osallistuvien osuudet kasvavat. Monet jäsenvaltiot uudistavat edelleen koulutusjärjestelmiään tehdäkseen niistä osallistavampia ja parantaakseen niiden tuloksia. Portugalissa on viime vuosina toteutettu menestyksellisiä aloitteita, joilla on puututtu koulutuksen eriarvoisuuteen, vähennetty koulunkäynnin keskeyttämistä ja lisätty maan

väestön perustaitojen tasoa. Monet jäsenvaltiot toteuttavat parhaillaan uudistuksia, joilla parannetaan ammattikoulujärjestelmiä.

On elintärkeää modernisoida sosiaaliturvajärjestelmiä, jotta niiden kestävyys ja tuloksellisuus sekä niiden yhteys työmarkkinoihin varmistetaan. Väestönkehityksen haasteiden vuoksi on korostetun tärkeää, että sosiaalimenojen tehokkuutta lisätään. Työmarkkinatukeen sovellettavalla yhtenäisellä lähestymistavalla, jossa yhdistetään aktivointipalvelut riittävään sosiaaliturvaan ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen saatavuuteen, voidaan saada julkisista varoista mahdollisimman paljon irti. Malta on toteuttanut toimenpidepaketin, jolla pyritään varmistamaan, että työn tekeminen kannattaa. Kohderyhmänä ovat erityisesti naiset, joiden vähäiseen työmarkkinoille osallistumiseen pyritään puuttumaan. Kyproksessa on otettu käyttöön vähimmäistulotakuu, jonka odotetaan vähentävän köyhyyttä.

Eräissä jäsenvaltioissa on tarpeen muuttaa verotusjärjestelmiä ja sosiaalisen turvaverkon järjestelmiä. Molemmilla järjestelmätyypeillä voi olla merkittäviä tulonjakovaikutuksia, jotka ovat hyvin erilaisia eri jäsenvaltioissa. Vuosien 2010 ja 2013 välillä esimerkiksi Tšekissä, Espanjassa, Italiassa ja Portugalissa verojen ja tulonsiirtojen kasvava tulonjakovaikutus lievensi markkinatulojen kasvavaa eriarvoisuutta (ja joissakin maissa kokonaan kumosi sen). Toisissa jäsenvaltioissa verojen ja tulonsiirtojen tulonjakovaikutus pieneni merkittävästi samaan aikaan eikä näin ollen lieventänyt markkinatulojen eriarvoisuutta.

Kilpailukykyä parantavat uudistukset

Jäsenvaltiot ovat pyrkineet vahvistamaan yleistä kilpailukykyään. Esimerkiksi Suomen työmarkkinakeskusjärjestöt tekivät helmikuussa 2016 kilpailukyky sopimuksen, jolla parannetaan Suomen talouden kilpailukykyä 5 prosenttia (osana kustannuskilpailukyvyn 15 %:n kokonaisparannusta). Laajapohjainen *Kilpailukyinen Romania* -strategia hyväksyttiin heinäkuussa 2016. Tämä heijasteli poliittista ja yhteiskunnallista yhteisymmärrystä siitä, millä keskeisillä osa-alueilla on ryhdyttävä toimiin vuosina 2016–2020 Romanian saamiseksi kestäväen taloudellisen kehityksen tielle.

Vuorovaikutustalouden nopea kehitys saattaa edistää kilpailukykyä ja kasvua. Jotkin jäsenvaltiot, alueet ja kaupungit ottavat parhaillaan käyttöön järjestelmiä vuorovaikutustalouden kehittämiseksi. Toiset taas suhtautuvat rajoittavammin vuorovaikutustalouden liiketoimintamalleihin. Tanska kehittää parhaillaan kattavaa vuorovaikutustalousstrategiaa, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat kehittäneet vuorovaikutustalousjärjestelmän matkailumajoitusalueille, ja Viro ja Liettua ovat jo mukauttaneet kaupunkinsa matkustajaliikennejärjestelmää siten, että niissä otetaan huomioon uudet liiketoimintamallit. Belgiassa, Italiassa ja Espanjassa vuorovaikutustaloutta koskevassa sääntelyssä on suuria alueellisia eroja.

Jäsenvaltioiden uudistuksissa puututaan myös lukuisiin haasteisiin, jotka koskevat investointien houkuttelemista ja kasvattamista sisämarkkinoilla. Varsinkin palvelumarkkinoiden uudistamisessa edistys on ollut hidasta, ja sääntelystä johtuvat rajoitukset ovat edelleen sitkeästi esteenä palvelualan investoinneille monissa jäsenvaltioissa. Säännösten rajoitukset ja työläät hallintomenettelyt voivat estää markkinoille tuloa tai sijoittautumista. On vahvaa näyttöä siitä, että palvelualan toimivuudella on vaikutusta koko talouteen paitsi alan koon vuoksi myös niiden yhteyksien vuoksi, joita palvelualalla on

talouden muihin sektoreihin. Palvelualan säännösten suuri rajoittavuus varsinkin yrityksille suunnatuissa palveluissa aiheuttaa tehottomuutta ja johtaa matalaan tuottavuuden kasvuun. Tämä vaikuttaa liiketoiminnan dynaamisuuteen ja investointeihin palvelualalla, mutta sillä on vaikutuksensa myös valmistusteollisuuteen. Palvelualalla sovellettava kilpailua rajoittava lainsäädäntö saattaa aiheuttaa kustannuksia tuotantoketjun loppupään toimialoille, jotka käyttävät palvelusektorin tuotosta oman tuotantonsa välituotteena.

Vaikka itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevat uudistukset ovat edenneet erityisen hitaasti, tiettyä myönteistä kehitystä on nähtävissä. Vuoden 2016 suosituksen jälkeen Ranska on hyväksynyt lähes kaiken tarpeellisen sekundäärilainsäädännön, jotta vuonna 2015 annetun kasvua ja talouden toimeliaisuutta koskevan lain säännökset, jotka eivät olleet sellaisenaan sovellettavia, voidaan panna täytäntöön. Tämän ansiosta tiettyjä eräiden säänneltyjen ammattien harjoittamiseen liittyviä rajoituksia on voitu purkaa, mutta uudistus on silti kapea-alainen. Luxemburg poisti arkkitehtien ja insinöörien osalta vuonna 2015 tiettyjä osakkeenomistus- ja äänioikeusvaatimuksia ja vuonna 2016 julkisten sopimusten kiinteitä tariffeja. Näitä ammatteja koskevat rajoitukset ovat kuitenkin yleiseltä tasoltaan edelleen kaikkein tiukimpia EU:ssa.

Jotkin jäsenvaltiot ovat poistaneet vähittäiskauppasektorin toimintaa koskevia rajoituksia ja toiset ovat käynnistäneet tätä koskevia uudistuksia. Suomi ja Tanska suunnittelevat poistavansa kaavoitusrajoituksia, minkä ansiosta vähittäiskauppiat voivat valita myymälöidensä sijaintipaikan joustavammin ja sopeuttaa niiden koon asiakkaidensa tarpeiden mukaisesti. Edistyminen on kuitenkin epätasaista jäsenvaltioiden välillä, ja joissakin jäsenvaltiossa on alettu asettaa uusia päivittäistavarakauppaa koskevia rajoituksia, mikä haittaa varsinkin ulkomaisia vähittäiskauppiaita. Tällaiset toimenpiteet haittaavat vähittäiskaupan sisämarkkinoiden yhdentymistä.

Julkishallintoa koskevat uudistukset ovat keskeisiä, kun tavoitteena on tuottaa korkeatasoisia julkisia palveluja ja vauhdittaa yrittäjyyttä, kilpailukykyä ja kasvua. Espanja on lähes toteuttanut suositukset, jotka annettiin julkista hallintoa koskevassa vuoden 2013 CORA-uudistuksessa. Kansallisten viranomaisten mukaan on odotettavissa, että tämä voi tuoda julkishallinnolle jopa 30,5 miljardin euron säästöt ja yrityksille ja kansalaisille jopa 3,44 miljardin euron säästöt.

Jäsenvaltiot ovat parantaneet pk-yritysten toimintaympäristöä, mutta vielä on tehtävää. Jäsenvaltioiden toimia tällä osa-alueella ovat muun muassa Luxemburgin neljäs kansallinen toimintasuunnitelma pk-yritysten tukemiseksi, Ranskan kattava yksinkertaistamisohjelma, Belgian toimet työnantajan vapauttamiseksi kokonaan sosiaaliturvamaksuista sellaisen ensimmäisen työntekijän osalta, jonka työnantaja palkkaa vuosien 2016–2020 aikana, ja Romanian erityiset verovapautukset aloille, joilla korkean osaamistason työntekijöiden kysyntä on suurta. Kuitenkin monissa jäsenvaltioissa yrittäjyyden ja pk-yritysten kasvun edellytykset ovat edelleen kehnot. Erityisesti on todettava, että monissa jäsenvaltioissa yrittäjille, jotka ovat joutuneet konkurssiin, ei suoda toista tilaisuutta, sillä maksukyvyttömyysmenettelyt ovat kalliita ja kestävät kauan eikä mitään laajamittaista pyrkimystä poistaa liiketoiminnan epäonnistumisen aiheuttamaa leimaa ole.

Jäsenvaltiot jatkavat vientiä edistäviä uudistuksia, tukevat edelleen viejiä ja edistävät startup-yritysten nopeaa kansainvälistymistä. Tähän toimintaan kuuluu aktiivinen liiketoiminta- ja rahoitustuki sekä kaupan edistäminen ulkomailla hyödyntämällä yksityisiä yritysverkostoja sekä taloudellista diplomatiaa ja taloudellisia kumppanuuksia. Ruotsi on ryhtynyt soveltamaan uutta vientistrategiaa lisätäkseen vientiä ja ulkomaisia investointeja.

Hyviin käytäntöihin kuuluvat myös Italian startup-yrityksiä koskeva laki ja uusi Business 4.0 -strategia, jossa muun muassa myönnetään verohelpotuksia startup-yrityksiin ja innovatiivisiin pk-yrityksiin tehtävistä pääomasijoituksista. Sen avulla edistetään myös osaamisen leviämistä ja tuetaan siirtymää korkean teknologian ja korkean osaamistason aloille.

5.3 Vastuullisen finanssipolitiikan varmistaminen

Julkisen talouden alijäämien ja velkasuhteiden odotetaan euroalueella ja koko EU:ssa pienentyvän maltillisen kasvun ja historiallisen alhaisten korkojen ansiosta, mutta kehitys hidastuu. Euroopan komission viimeisimmän talousennusteen mukaan julkisen talouden alijäämän odotetaan euroalueella supistuvan edelleen vuonna 2017 ja tämän jälkeen vakiintuvan 1,4 prosenttiin (koko EU:ssa 1,6 %:iin) suhteessa BKT:hen vuonna 2018. Vuonna 2016 julkisen talouden velkasuhteen odotetaan euroalueella saavuttavan 91,5 prosenttia (koko EU:ssa 85,1 %) suhteessa BKT:hen. Sen ennustetaan edelleen asteittain alenevan euroalueella 89,2 prosenttiin (koko EU:ssa 83,6 %:iin) vuonna 2018. Velan vähentymistä selittävät lähinnä perusylijäämät ja suotuisampi lumipalloefekti. Nämä johtuvat korkomenojen alenemisesta, hienoisesta reaalisesta BKT:n kasvusta ja inflaation odotetusta kasvusta.

Jäsenvaltioiden on tuettava investointeja vahvistaakseen talouden elpymistä ja löydettävä oikea tasapaino kestävyiden ja vakauttamisen välillä. Komissio antoi äskettäin tiedonannon¹², jossa vaadittiin lievästi elvyttävää finanssipolitiikan viritystä ja julkisen talouden sopeuttamistoimien parempaa jakaantumista euroalueella. Tätä varten jäsenvaltioiden olisi jatkettava vakaus- ja kasvusopimuksen mukaista finanssipolitiikkaa ja varmistettava näin talouspolitiikan kestävyys, mutta samalla olisi hyödynnettävä nykyisiin sääntöihin sisältyvää joustoa niin paljon kuin mahdollista. Jäsenvaltioiden, joilla on liikkumavaraa julkisen taloutensa suhteen, olisi tuettava investointeja, jotta talous edelleen elpyisi ja tuotantokyky paranisi. Muiden jäsenvaltioiden olisi jatkettava julkisen taloutensa vakauttamista.

Laatikko 1. Vakaus- ja kasvusopimuksen mukaista julkisen talouden valvontaa koskeva päivitys

Arvioidessaan marraskuussa 2016 euroalueen jäsenvaltioiden alustavia talousarviosuunnitelmia vuodeksi 2017 komissio totesi, että kahdeksan maan (Belgia, Espanja, Italia, Kypros, Liettua, Portugali, Slovenia ja Suomi) suunnitelmiin liittyi riski vakaus- ja kasvusopimuksen määräysten rikkomisesta. Viiden maan (Irlanti, Latvia, Malta, Itävalta ja Ranska) talousarviosuunnitelmat arvioitiin pitkälti vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöjen mukaisiksi. Saksan, Viron, Luxemburgin, Alankomaiden ja Slovakian talousarviosuunnitelmat todettiin vaatimusten mukaisiksi. Lisäksi Saksan, Luxemburgin ja Alankomaiden odotettiin ylittävän julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitteensa, joten näitä maita kannustettiin hyödyntämään julkisen talouden liikkumavaraansa mutta samalla säilyttämään kansallisen julkisen taloutensa pitkän aikavälin kestävyys.

Alustavia talousarviosuunnitelmia koskevalla kierroksella marraskuussa 2016 tehdyt Espanjaa ja Liettuaa koskevat arviot perustuivat muuttumattoman politiikan mukaiseen talousarviosuunnitelmaan, sillä näillä mailla oli virkaa tekevät hallitukset, joilla ei ollut täysimääräisiä talousarviovaltuuksia. Tämän jälkeen kummankin maan uudet hallitukset toimittivat ajan tasalla olevat alustavat talousarviosuunnitelmat, joista komissio antoi päivitetyt lausuntonsa 17. tammikuuta 2017. Espanjan ajan tasalle saatetut alustavat talousarviosuunnitelmat arvioitiin pitkälti vakaus- ja kasvusopimuksen vaatimusten mukaisiksi. Liettuan ajan tasalle saatettuihin alustaviin talousarviosuunnitelmiin arvioitiin edelleen liittyvän riski vakaus- ja kasvusopimuksen määräysten rikkomisesta, eli arvio ei muuttunut viime syksystä.

¹² COM(2016) 727.

Nyt kun useimmat jäsenvaltiot ovat hyväksyneet vuoden 2017 lopulliset talousarviot, voidaan komission talven 2017 talousennusteen pohjalta arvioida, miten jäsenvaltiot ovat ottaneet huomioon komission antamat lausunnot niiden alustavista talousarviosuunnitelmista ja noudattaneet euroryhmässä antamia sitoumuksia.

Belgian, Italian ja Suomen osalta komissio seuraa edelleen tiiviisti velkakriteerin noudattamista ja korostaa, että maiden on jatkettava rakenteellisia sopeutustoimia, joita on suositeltu vakaus- ja kasvusopimuksen nojalla. Keväällä 2016 komissio sitoutui antamaan Italiasta uuden kertomuksen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklan 3 kohdan nojalla, kunhan vuonna 2017 saataisiin uutta tietoa julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitteeseen tähtäävästä sopeutusurasta. Komissio antoi ajan tasalle saatetun kertomuksen 22. helmikuuta.

Komissio seuraa kaikkien jäsenvaltioiden talousarvion tilannetta talouspolitiikan EU-ohjausjakson yhteydessä ottaen huomioon kansalliset uudistusohjelmat sekä vakaus- ja lähentymisohjelmat, jotka on toimitettava viimeistään huhtikuun puolivälissä. Se antaa toukokuussa suosituksensa ja toteuttaa mahdollisesti muita vakaus- ja kasvusopimukseen perustuvia toimia.

Komissio aikoo antaa tässä yhteydessä myös täysimääräisen arvionsa siitä, täyttävätkö Suomi ja Liettua kelpoisuusehdot, jotka koskevat niiden hakemaa joustoa. Jos jousto myönnetään, arvio siitä, noudattavatko nämä maat vakaus- ja kasvusopimusta, voi muuttua suotuisammaksi.

Asianmukainen finanssipolitiikan viritys kattaa paitsi talousarvion ali- tai ylijäämän ja sen koon myös taustalla olevan julkisen talouden rakenteen ja laadun. Jäsenvaltioiden olisi parannettava julkisen talouden rakennetta muun muassa luomalla edellytyksiä investoinneille aineelliseen ja aineettomaan omaisuuteen. Kaikkien hallinnon tasojen julkisten menojen tehokkuutta ja vaikuttavuutta olisi säännöllisesti tarkasteltava, myös sen tavoitteen osalta, edistetäänkö menoilla oikeudenmukaisuutta. Varmistamalla, että kansalliset julkisen talouden kehykset toimivat tuloksellisesti, edistettäisiin näiden tavoitteiden saavuttamista.

Parantamalla kansallisia julkisen talouden kehyksiä voidaan synnyttää enemmän sellaisia julkisia menoja, jotka edistävät kasvua. Vastauksena suosituksiin useat jäsenvaltiot ovat edelleen lujittaneet eri osa-alueita julkisen talouden kehyksissään. Itävalta hyväksyi tammikuussa 2017 uuden budjettivarojen tasaamista koskevan lain, jolla yksinkertaistetaan varojen siirtoja hallinnon tasojen välillä. Italia on saanut päätökseen talousarviomenettelyä ja talousarvion rakennetta koskevan vuoden 2009 uudistuksen. Suomi on vahvistanut lainsäädännössään yksiselitteisen noudata tai selitä -periaatteen, joka koskee Valtiontalouden tarkastusviraston kannanottoja kansallisten finanssipoliittisten sääntöjen noudattamisesta. Lisäksi joissakin jäsenvaltioissa on selvitetty perusteellisesti kansallisten kehysten parantamista. Alankomaissa ja Ruotsissa perustettiin työryhmät käymään läpi olemassa olevia kehyksiä, ja ne ehdottivat parannuksia vuonna 2016. Alankomaissa neuvota-antava työryhmä koostui korkean tason virkamiehistä, ja Ruotsissa tehtävää hoiti valtiopäivien valiokunta. Melkein kaikissa jäsenvaltioissa finanssipoliittiset neuvostot ovat nyt aktiivisia kansallisissa keskusteluissa, jotka koskevat finanssipolitiikkaa. Ne julkaisevat säännöllisesti riippumattomia arvioita talousarviosuunnitelmista ja julkisilla menoilla saavutetuista tuloksista. Bulgarian finanssipoliittinen neuvosto aloitti täysimääräisen toimintansa vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla, joten Tšekki, Puola ja Slovenia ovat ainoat jäsenvaltiot, joilla ei ole toimivaa finanssipoliittista neuvostoa.

Komissio on tarkastanut, onko finanssipoliittisen sopimuksen määräykset saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tällaista komission tarkastusta edellytetään talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdystä sopimuksessa. Finanssipoliittisen sopimuksen määräyksillä pyritään lisäämään jäsenvaltioiden ja EU:n finanssipolitiikan kehysten keskinäistä johdonmukaisuutta ja lisäämään näiden kehysten omistajuutta jäsenvaltioissa. Komission kertomus hyväksytään nyt julkaistavan

paketin rinnalla, ja ennen sitä on kuultu laajasti 22:ta sopimuspuolta (euroalueen maita sekä Bulgariaa, Tanskaa ja Romaniaa).¹³ Kertomuksesta käy ilmi, että kaikki sopimuspuolet ovat finanssipoliittisen sopimuksen vaatimusten vuoksi ja unionin lainsäädännön mukaisesti mukauttaneet kansallisia finanssipolitiikan kehyksiään merkittävästi.

Eläke- ja terveydenhuoltojärjestelmien uudistuksella voidaan parantaa julkisen talouden laatua, sillä velkaantuneisuuden ollessa suurta ja väestön ikääntyessä on hyvin vaikeaa pitää yllä kyseisten järjestelmien keskipitkän ja pitkän aikavälin kestävyyttä. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä useimmilla jäsenvaltioilla on edessään joko keskisuuria tai suuria julkisen talouden kestävyysriskejä.¹⁴ Tämä johtuu siitä, että julkisen velan arvioidaan edelleen pysyvän suurena ja ikääntymiseen liittyvien julkisten menojen ennakoidaan kasvavan. Riskien vuoksi on erityisen tärkeää toteuttaa varsinkin terveydenhuoltoa ja eläkkeitä koskevia lisä uudistuksia, joiden avulla yhtäältä ratkaistaan julkisen talouden ongelmia ja toisaalta varmistetaan, että hoitoon päästään ja eläkkeet ovat riittäviä. Monissa maissa on onnistuttu lisäämään julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä varsinkin toteuttamalla eläkeuudistuksia. Kehitystä on tuettu viimeaikaisella julkisen talouden vakautuksella.

Viime vuonna eläkejärjestelmä luokiteltiin ongelmalliseksi useissa jäsenvaltioissa. Vaikka monet jäsenvaltiot olivat edellisinä vuosina toteuttaneet merkittäviä eläkeuudistuksia, maissa, joille annettiin maakohtaisia suosituksia vuonna 2016, eläkejärjestelmien uudistukset etenivät vähän tai eivät lainkaan. Tällä maaryhmällä on politiikkahaasteita, joihin on vastattava varmistamalla parempi laskennallinen vastaavuus ja korkeampi todellinen eläkkeellesiirtymisikä tai korkeammat yleiset työllisyysasteet.

Jäsenvaltiot ovat edistyneet vaihtelevasti sellaisissa terveydenhuoltojärjestelmiensä uudistuksissa, joilla pyritään varmistamaan järjestelmien kustannustehokkuus ja palvelujen saatavuus sekä samalla säilyttämään niiden kestävyys.¹⁵ Useat maat (Irlanti, Liettua, Itävalta, Portugali, Romania, Slovenia ja Suomi) ovat edistyneet jonkin verran niille annettujen maakohtaisten suositusten toteuttamisessa. Maat ovat parantaneet terveydenhuoltojärjestelmien kustannustehokkuutta, ottaneet käyttöön menotavoitteita ja menojen uudelleenarviointeja, siirtyneet vähemmän kalliiden hoitojen hyödyntämiseen ja vähentäneet epävirallisia maksuja. Toiset maat ovat edistyneet vain vähän. Eräissä maissa käynnistettyjä uudistuksia on jatkettava ja nopeutettava, jotta terveydenhuoltojärjestelmistä saadaan tehokkaampia ja niiden saatavuus ja kyky kestää rasitusta lisääntyy. Tällä tavoin järjestelmien avulla parannetaan väestön terveyttä sekä lisätään sen vaurautta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Uudistukset koskevat seuraavia: sen varmistaminen, että kaikki saavat

¹³ Kuulemisten tarkoituksena oli antaa talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti sopimuspuolille tilaisuus esittää huomautuksensa komission havainnoista.

¹⁴ Julkisen talouden kestävyys liittyviä keskisuuria tai suuria riskejä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä havaittiin seuraavissa jäsenvaltioissa: Belgia, Tšekki, Irlanti, Espanja, Ranska, Kroatia, Italia, Kypros, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Itävalta, Puola, Portugali, Romania, Slovenia, Slovakia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta. Julkisen talouden kestävyysaasteita arvioidaan yksityiskohtaisesti vuonna 2016 julkaistussa velkakestävyys liittyvässä Euroopan komission asiakirjassa (*Debt Sustainability Monitor 2016*, European Economy, Institutional papers, No 47).

¹⁵ Terveystalouden haasteita ja politiikkavaihtoehtoja selostetaan Euroopan komission vuonna 2016 julkaisemassa raportissa, joka koskee terveydenhuoltoa ja pitkäaikaishoitoa sekä julkisen talouden kestävyyttä (*European Commission (2016), Joint Report on Health care and Long-term Care Systems & Fiscal Sustainability*, European Economy, Institutional papers, No 37).

laadukasta terveydenhuoltoa nopeasti; siirtyminen laitoshoidosta avohoitoon; investoinnit terveyden edistämiseen, perusterveydenhuoltoon ja yhdistettyihin hoitopalveluihin; järjestelmien hallinnon kohentaminen; lääkkeiden järkevämpi käyttö; terveydenhuollon menetelmien arviointien hyödyntäminen; julkisten hankintojen suurempi keskittäminen; ja sähköisen terveydenhuollon välineiden ja terveystietovälineiden hyödyntäminen.

6. JATKOTOIMET

Komissio aikoo jatkaa rakentavaa vuoropuhelua jäsenvaltioiden kanssa. Maaraporteissa esitetyistä analyyseistä keskustellaan jäsenvaltioiden kanssa kahdenvälisissä kokouksissa. Komission varapuheenjohtajat ja komissaarit käyvät jäsenvaltioissa tapaamassa hallitusten ja kansallisten parlamenttien edustajia, työmarkkinaosapuolia ja muita sidosryhmiä. Jäsenvaltioiden odotetaan puuttuvan havaittuihin haasteisiin kansallisissa uudistusohjelmissa sekä vakaus- ja lähentymisohjelmissa, jotka on julkaistava ja toimitettava komissiolle viimeistään huhtikuun puolivälissä. Komissio keskustelee analyysejensä tärkeimmistä havainnoista Euroopan parlamentin kanssa.

Jäsenvaltioiden odotetaan ottavan kansalliset parlamentit ja työmarkkinaosapuolet tiiviisti mukaan ja varmistavan, että laajempi sidosryhmäjoukko ottaa uudistusprosessin omakseen. Koska uudistusten toteutus riippuu usein alemmista hallintotasoista, komissio on pyytänyt jäsenvaltioita selostamaan kansallisissa uudistusohjelmissaan myös sen, miten alue- ja paikallisviranomaiset osallistuivat ohjelman valmisteluun ja uudistusten toteuttamiseen ja/tai edelleen kehittämiseen. Näissä selostuksissa on otettava huomioon toimivallan jako kussakin jäsenvaltiossa.

LIITE 1 – MAKROTALouden JA JULKISEN TALouden EPÄTASAPAINOJEN YHDENNETTY VALVONTA

	Makrotalouden epätasapainoa koskeva menettely¹⁶	Vakaus- ja kasvusopimus (Keskipitkän aikavälin tavoite / liiallisen alijäämän menettely)	Huomautukset
BE		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; sovelletaan velkasääntöä ¹⁷	
BG	On liiallisia epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty	
CZ		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty	
DK		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite saavutettu	
DE	On epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty; sovelletaan velkasääntöä	
EE		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite saavutettu	
IE	On epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; velkasäännön suhteen sovelletaan siirtymävaiheen järjestelyä	
EL		Korjaava osio Liiallinen alijäämä, korjattava viimeistään: 2016 Keskipitkän aikavälin tavoitteet saavutettu; velkasäännön suhteen sovelletaan	Erityinen rahoitustukiohjelma

¹⁶ Luokkiin ”on epätasapainoja” ja ”on liiallisia epätasapainoja” sovelletaan erityisseurantaa, jota muokataan haasteiden vaikeusasteesta riippuen.

¹⁷ Velkasääntö: Jos jäsenvaltio ei noudata velkasuhteen viitearvoa (60 % suhteessa BKT:hen) ja jos jäsenvaltion velkasuhteen ja 60 prosentin viitearvon välistä eroa ei vuosittain saada supistettua 1/20:lla (keskimäärin kolmen vuoden aikana), jäsenvaltion osalta käynnistetään liiallisen alijäämän menettely, kun on ensin otettu huomioon kaikki keskeiset seikat ja suhdanteen vaikutus. Velkasääntöä koskeva siirtymävaiheen järjestely on seuraava: sen jälkeen kun liiallisen alijäämän menettelyssä oleva jäsenvaltio on korjannut alijäämän, sillä on kolme vuotta aikaa velkasäännön noudattamiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että velkasääntöä ei sovelleta lainkaan kyseisenä aikana, sillä jäsenvaltion olisi edistytävä riittävästi kohti velkasäännön noudattamista myös siirtymävaiheessa. Jos katsotaan, että jäsenvaltio ei ole edistynyt riittävästi kohti velan viitearvon noudattamista siirtymävaiheen aikana, on mahdollista käynnistää liiallisen alijäämän menettely.

		siirtymävaiheen järjestelyä	
ES	On epätasapainoja	Korjaava osio Liiallinen alijäämä, korjattava viimeistään: 2018	
FR	On liiallisia epätasapainoja	Korjaava osio Liiallinen alijäämä, korjattava viimeistään: 2017	
HR	On liiallisia epätasapainoja	Korjaava osio Liiallinen alijäämä, korjattava viimeistään: 2016 Keskipitkän aikavälin tavoitteet saavutettu; sovelletaan velkasääntöä ¹⁸	

¹⁸ Edellyttäen, että liiallisen alijäämän olemassaolosta tehty päätös kumotaan talousarvion toteutumista vuonna 2016 koskevien vahvistettujen tietojen perusteella.

	Makrotalouden epätasapainoa koskeva menettely	Vakaus- ja kasvusopimus (Keskipitkän aikavälin tavoite / liiallisen alijäämän menettely)	Huomautukset
IT	On liiallisia epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; sovelletaan velkasääntöä	
CY	On liiallisia epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitteet saavutettu; velkasäännön suhteen sovelletaan siirtymävaiheen järjestelyä	
LV		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite saavutettu	
LT		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite saavutettu	
LU		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty	
HU		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; sovelletaan velkasääntöä	
MT		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei vielä saavutettu	
NL	On epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty; sovelletaan velkasääntöä	
AT		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; sovelletaan velkasääntöä	
PL		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei vielä saavutettu	
PT	On liiallisia epätasapainoja	Korjaava osio Liiallinen alijäämä, korjattava viimeistään:	

		2016 Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; velkasäännön suhteen sovelletaan siirtymävaiheen järjestelyä ¹⁹	
RO		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei vielä saavutettu	
SI	On epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; velkasäännön suhteen sovelletaan siirtymävaiheen järjestelyä	
SK		Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei vielä saavutettu	
FI	Ei ole epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoitetta ei ole vielä saavutettu; velkasuhde ylittää viitearvoksi asetetun 60 % suhteessa BKT:hen	Makrotalouden epätasapainoa koskeva menettely lopetettu
SE	On epätasapainoja	Ennalta ehkäisevä osio Keskipitkän aikavälin tavoite ylitetty	
UK		Korjaava osio Liiallinen alijäämä; korjattava viimeistään: 2016–2017	

(*) Budjettikuripaketin eli ns. two-packin (asetus N:o 473/2013) nojalla annetut suositukset, jotka koskevat toimenpiteitä liiallisen alijäämän korjaamiseksi riittävän ajoissa, koskevat ainoastaan euroalueen jäsenvaltioita.

¹⁹ Edellyttäen, että liiallisen alijäämän olemassaolosta tehty päätös kumotaan talousarvion toteutumista vuonna 2016 koskevien vahvistettujen tietojen perusteella.

LIITE 2: EDISTYMINEN KOHTI EUROOPPA 2020 -STRATEGIAN TAVOITTEITA

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet (koko EU)	Vuoden 2010 tiedot	Viimeisimmät saatavilla olevat tiedot	Vuonna 2020, viimeaikaisen kehityssuuntauksen perusteella
1. Nostetaan 20–64-vuotiaiden työllisyysaste vähintään 75 %:iin	68,6 %	70,1 % (2015)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
2. Nostetaan tutkimus- ja kehitystoimintaan tehtävien julkisten ja yksityisten investointien yhteenlaskettu BKT-osuus 3 %:iin	1,93 %	2,03 % (2015)	Tavoitetta ei todennäköisesti saavuteta
3a. Vähennetään kasvihuonekaasupäästöjä ainakin 20 % vuoden 1990 tasosta	14,3 %:n vähennys	22 %:n vähennys (2015)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
3b. Lisätään uusiutuvien energialähteiden osuus 20 %:iin energian loppukulutuksesta	12,8 %	16 % (2014)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
3c. Parannetaan energiatehokkuutta 20 %	5,7 %:n lisäys (primäärienergian kulutuksen osalta)	10,7 %:n lisäys (primäärienergian kulutuksen osalta, 2015)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
4a. Vähennetään koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus alle 10 %:iin	13,9 %	10,8 % (2016)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
4b. Nostetaan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus vähintään 40 %:iin	33,8 %	39 % (2016)	Tavoite todennäköisesti saavutetaan
5. Saadaan ainakin 20 miljoonaa ihmistä pois köyhyys- ja syrjäytymisriskin piiristä	0,5 miljoonan lisäys (vertailuvuoteen eli vuoteen 2008 verrattuna)	1,7 miljoonan lisäys (vertailuvuoteen eli vuoteen 2008 verrattuna)	Tavoitetta ei todennäköisesti saavuteta

Lähteet: Euroopan komissio, Euroopan ympäristökeskus.

LIITE 3 – JÄSENVALTIOIDEN PERUSTEELLISTEN TARKASTELUJEN TULOKSET

Bulgarialla on liiallisia epätasapainoja. Rahoitussektorilla on haavoittuvuustekijöitä ja yritykset ovat hyvin velkaantuneita toimintaympäristössä, jossa työmarkkinoiden sopeutuminen on puutteellista. Ulkomainen nettovelka on vähentynyt, sillä vaihtotase on tällä hetkellä ylijäämäinen. Pankkisektori on vakautunut, mutta heikkoon hallintoon ja valvontaan liittyvistä vanhoista rasitteista ei ole vielä kokonaan päästy. Viranomaiset ovat saaneet valmiiksi pankkisektorin omaisuuserien laadun tarkastelun ja stressitestit sekä eläkerahastojen ja vakuutusyhtiöiden taseiden tarkastelun. Asianomaisille yrityksille on osoitettu jatkotoimia, mutta niitä ei ole vielä toteutettu. Yrityssektorin velkaantumisen purkaminen on ollut järjestelmällistä mutta hidasta, joten yksityisen sektorin velkakanta on suuri ja järjestämättömiä lainoja on edelleen runsaasti. Työmarkkinoiden tilanne on parantunut, mutta työllisyys on alhainen ja pitkäaikaistyöttömyys korkea. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa on edelleen ongelmia. Tärkeimpien epätasapainon lähteiden poistamiseksi on toteutettu joitakin toimia, mutta rahoitussektorilla jäljellä olevien haavoittuvuuksien korjaaminen edellyttää lisätoimia, kuten pankkien ja muiden rahoituslaitosten valvonnan järjestäminen ja maksukyvyttömyyslainsäädäntöä haittaavien heikkouksien poistaminen.

Saksalla on epätasapainoja. Pitkään jatkunut suuri vaihtotaseen ylijäämä vaikuttaa muihin maihin, ja se kertoo liiallisesta säästämisestä ja vaihteesta investoinneista sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Vaihtotaseen ylijäämä kasvoi edelleen vuosina 2015 ja 2016, ja sen odotetaan pysyvän suurena. Ylijäämään puuttuminen vaikuttaa muun euroalueen tasapainottamismahdollisuuksiin, koska Saksan kotimaisen kysynnän vilkastuminen auttaa kiihdyttämään hidasta inflaatiota ja vähentämään velkaantumisen vähentämistarvetta voimakkaasti velkaantuneissa jäsenvaltioissa. Julkiset investoinnit ovat lisääntyneet viime vuosina, mutta suhteessa BKT:hen ne ovat edelleen vähäisiä euroalueeseen verrattuna ja siihen nähden, että julkisessa taloudessa on liikkumavaraa ja investointitarpeita on kasaantunut, erityisesti kuntatasolla. Huolimatta alhaisesta korkotasosta, joka luo suotuisan rahoitustilanteen, yritysten investoinnit suhteessa BKT:hen ovat edelleen vähäisiä. Vaikka yksityisen kulutuksen elpyminen on jatkunut, kotitalouksien säästöt ovat ennätyksellisen suuret euroalueen tasoon verrattuna. Julkisten varojen käytön vahvistamiseksi ja liittovaltiotason taloussuhteiden rakenteen parantamiseksi on toteutettu toimenpiteitä. Lisätoimilla pitäisi pyrkiä vahvistamaan edelleen investointeja, muun muassa uudistamalla palvelusektoria ja tehostamalla verojärjestelmää sekä kannustamalla kotitalouksien toista tulonsaajaa, pienituloisia ja ikääntyneitä työntekijöitä osallistumaan työmarkkinoille, jotta kotitalouksien tulot lisääntyisivät ja väestön ikääntymisen vaikutuksia voitaisiin torjua.

Irlannilla on epätasapainoja. Vaikka virtamuuttajat ovatkin kohentuneet, suuri julkinen ja yksityinen velka ja ulkomainen nettovelka ovat haavoittuvuustekijöitä. Tuottavuuden voimakas kasvu viime vuosina on osaltaan kohentanut kilpailukykyä, ja äskettäinen ulkomaisen nettovarallisuusarvon heikentyminen näyttää johtuvan tekijöistä, jotka eivät ole yhteydessä kotimaan talouteen. Vahvan elpymisen myötä yksityinen ja julkinen velka supistuvat suhteessa BKT:hen, mutta ne ovat edelleen korkealla tasolla. Järjestämättömien lainojen osuus on supistunut viime vuosina, mutta on edelleen korkea. Pankkien pääomapohja on vahva, ja niiden kannattavuus paranee vähitellen, joskin se on edelleen alhainen. Asuntojen hintojen nousu – todennäköisesti aliarvostetulta tasolta – on nopeaa, mikä johtuu pääasiassa tarjonnan vähäisyydestä. Viime vuosina on toteutettu toimenpiteitä rahoitussektorin lujittamiseksi, velkojen uudelleen järjestelemiseksi, asuntotarjonnan lisäämiseksi ja julkisen talouden saattamiseksi kestäväälle pohjalle, ja lisää toimenpiteitä on suunnitteilla.

Espanjalla on epätasapainoja. Vahva talouden elpyminen tukee edelleen talouden tasapainottamista. Sekä julkisen että yksityisen kotimaisen ja ulkomaisen velan varantojen suuret epätasapainot ovat kuitenkin edelleen haavoittuvuustekijä tilanteessa, jossa työttömyys on korkea, ja tämä tilanne vaikuttaa muihin maihin. Ulkoisen sektorin tasapainottaminen etenee, mikä on sen ansiota, että vaihtotase on ollut ylijäämäinen vuodesta 2013. Ulkomainen nettovelka on kuitenkin edelleen hyvin suuri, ja vie aikansa ennen kuin se on kohtuullisella tasolla. Yksityisen sektorin velan vähentäminen etenee myös, suotuisten kasvuolosuhteiden tukemana, ja terveempi rahoitussektori tukee talouden toimeliaisuutta. On kuitenkin edelleen tarpeen vähentää velkaantumista ja erityisesti kotitalouksien velkaantumista. Vaikka elpyminen on varsin voimakasta, julkisen velan ei odoteta kääntyvän lasku-uralle suhteessa BKT:hen, koska alijäämät ovat suuria, joskin supistumassa. Työttömyysaste on edelleen erittäin korkea, vaikka se onkin alentunut merkittävästi kolmen viime vuoden aikana. Kilpailukyvyyn lisäämiseksi on toteutettu toimenpiteitä, mutta lisätoimet auttaisivat pitämään yllä ulkoista ylijäämää, varmistaisivat julkisen talouden alijäämän kestävän vähentämisen ja tukisivat kestävää kasvua.

Ranskalla on liiallisia epätasapainoja. Kun tuottavuuden kasvu on alhainen, suuri julkinen velka ja heikko kilpailukyky voivat merkitä tulevaisuudessa riskejä, jotka vaikuttavat muihinkin maihin. Kilpailukyky on alkanut parantua, ja vientimarkkinaosuudet ovat viime vuosina vakiintuneet. Vaimea tuottavuuden kasvu estää kuitenkin kustannuskilpailukyvyyn nopeamman elpymisen, vaikka työvoimakustannusten alentamiseksi on toteutettu toimenpiteitä ja palkkakehitys on maltillista. Rahoitusalan ulkopuolisten yritysten voittomarginaalit ovat jossain määrin parantuneet vuodesta 2013 mutta haittaavat edelleen investointeja. Julkinen velka kasvaa edelleen, vaikkakin hitaammin, ja kestävyysriskit ovat keskipitkällä aikavälillä suuret. Aiemmat sitoumukset on pantu täytäntöön toteuttamalla toimia, joilla parannetaan tuote- ja työmarkkinoiden toimintaa sekä pk-yritysten kilpailukykyä. Viimeaikaiset uudistukset merkitsevät huomattavaa edistymistä, mutta joitakin haasteita on vielä ratkomatta. Lisätoimia tarvitaan erityisesti julkisten varojen käytön ja verotuksen tehostamiseksi, vähimmäispalkan ja työttömyysetuusjärjestelmän uudistamiseksi sekä koulutusjärjestelmän ja liiketoimintaympäristön parantamiseksi.

Kroatialla on liiallisia epätasapainoja. Haavoittuvuustekijät liittyvät suureen pitkälti ulkomaan valuutan määräiseen julkiseen, yksityiseen ja ulkomaiseen velkaan potentiaalisen kasvun ollessa alhainen. Vaihtotaseen ylijäämien ansiosta ulkomainen bruttovelka on alkanut vähentyä, vaikka se onkin edelleen suuri. Talouden elpymisen vauhdittumisen myötä yksityinen velka suhteessa BKT:hen supistuu edelleen, ja tästä vuodesta alkaen myös julkinen velka suhteessa BKT:hen on laskusuunnassa. Viimeaikaisista tappioista huolimatta rahoitussektorin pääomapohja on edelleen suhteellisen vahva ja sen kannattavuus on elpymässä. Järjestämättömien lainojen määrä on edelleen korkea, mutta se on alkanut laskea. Aiempina vuosina on hyväksytty maksukyvyttömyysmenettelyjä ja työmarkkinoiden jouston lisäämistä koskevia toimenpiteitä, ja julkinen talous on kohentunut huomattavasti. Edistyminen rakenneuudistuksissa on kuitenkin ollut pysähdyksissä vuoden 2015 puolivälistä lähtien. Tarvitaan edelleen politiikkatoimia, jotka kohdistuvat erityisesti julkiseen varainhoitoon, julkishallinnon nykyaikaistamiseen, liiketoimintaympäristön parantamiseen ja alhaiseen työvoimaosuuteen.

Italialla on liiallisia epätasapainoja. Kun järjestämättömiä lainoja on runsaasti ja työttömyys on korkea, suuri julkinen velka ja pitkittynyt heikko tuottavuuden kehitys ovat riskejä, jotka tulevaisuudessa vaikuttavat muihinkin maihin. Julkistalouden velkasuhteen on määrä vakiintua, mutta se ei ole vielä ole lasku-uralla, mikä johtuu rakenteellisen perusjäämän

heikkenemisestä ja vaiheesta nimelliskasvusta. Kilpailukyky on edelleen heikko, sillä tuottavuuden kehitys on pysynyt hitaana myös investointien hitaan elpymisen vuoksi. Järjestämättömien lainojen määrä on vasta alkanut vakiintua, ja se heikentää edelleen pankkien tuottoja ja antolainausta samaan aikaan kun pääomatarpeita voi syntyä tilanteessa, jossa omaa pääomaa on vaikea saada markkinoilta. Työvoimaosuus ja työllisyysaste ovat nousussa, mutta työttömyys, erityisesti pitkäaikaistyöttömyys, on edelleen korkea, mikä vaikuttaa kielteisesti tulevaan kasvuun. Talousarvioprosessia, työmarkkinoita, pankkisektoria, maksukyvyttömyysmenettelyjä, oikeuslaitosta ja julkishallintoa koskevien myönteisten uudistusten jälkeen uudistusinto on vähentynyt vuoden 2016 puolivälistä lähtien. Toimia tarvitaan kuitenkin edelleen erityisesti kilpailuun, verotukseen, korruption torjuntaan ja työehtosopimusneuvottelujen puitteiden uudistamiseen liittyen.

Kyproksella on liiallisia epätasapainoja. Järjestämättömien lainojen hyvin suuri osuus rasittaa rahoitussektoria, ja suuri yksityinen, julkinen ja ulkomainen velka vaivaa taloutta työttömyyden ollessa korkea ja potentiaalisen kasvun heikko. Vaihtotase on edelleen negatiivinen eikä riitä takaamaan ulkomaisen nettovelan kestävä kehitystä. Julkisen velan ei arvioida kasvavan enää, mutta tämänhetkisen finanssipolitiikan keventämisen ennakoidaan hidastavan tarvittavaa sopeutusta. Mittavasta pankkisektorin uudelleenjärjestelystä ja pääomapositioiden kohenemisesta huolimatta järjestämättömien lainojen määrä on edelleen hyvin suuri, vaikkakin se pienenee hitaasti. Sopimusten heikko täytäntöönpano, oikeuslaitoksen tehottomuus ja ulosmittaus- ja maksukyvyttömyyslainsäädännön täytäntöönpanon pullonkaulat haittaavat yksityisen sektorin velkaantuneisuuden ja järjestämättömien lainojen määrän vähentämistä. Uudistusinto on heikentynyt vuodesta 2016, ja edelleen tarvitaan toimia julkishallinnon, julkisen talouden hoidon, oikeuslaitoksen, saantokirjasäännösten, sähkön ja yksityistämisen suhteen.

Alankomailla on epätasapainoja. Epätasapainot liittyvät suureen yksityiseen velkaan ja suureen vaihtotaseen ylijäämään, joka vaikuttaa muihinkin maihin. Viime vuosina yksityisen sektorin velka on vähentynyt vain hyvin hitaasti. Asuntovelan nimellismäärä on kasvussa samalla kun asuntojen hinnat ovat jälleen nousussa. Suuri vaihtotaseen ylijäämä, joka heijastelee pääasiassa talouden rakenteellisia piirteitä ja rahoitusalan ulkopuolisia yrityksiä koskevia politiikkalinjauksia, on pienenevässä kotimaisen kysynnän elpymisen ansiosta. Kotitalouksien velkaantumisen vähentämistarve lisää säästämistä. Viimeaikaiset toimenpiteet, joiden tarkoituksena on pienentää verokiilaa ja muita työhön kohdistuvia kustannuksia, voivat osaltaan tukea kotimaista kysyntää. Jäljellä on kuitenkin vielä haasteita, jotka liittyvät eläkeuudistukseen ja asuntolainojen korkojen vähennyskelpoisuuteen asuntovelanoton kannustimien tasapainottamiseksi.

Portugalilla on liiallisia epätasapainoja. Suuri ulkomainen nettovelka, yksityinen ja julkinen velka sekä järjestämättömien lainojen suuri osuus ovat haavoittuvuustekijöitä tilanteessa, jossa työttömyys on korkea, vaikkakin vähenemässä, ja tuottavuus alhainen. Potentiaalinen kasvu on edelleen jäljessä kriisiä edeltäneestä tasosta. Siihen vaikuttavat tuote- ja työmarkkinoiden pullonkaulat ja jäykkyydet sekä suuret ulkoiset epätasapainot. Vaihtotase on yhä alle tason, jota ulkomaisen nettovelan huomattava sopeutus edellyttää, ja yksikkötyökustannukset kasvavat, koska tuottavuuden kasvu on jähmeää ja palkat nousevat. Yksityinen velka vähenee eikä julkinen velka enää kasva tilanteessa, jossa velkaantuneisuutta on edelleen tarpeen vähentää. Järjestämättömien lainojen määrän kasvu ei ole vielä pysähtynyt, ja yhdessä alhaisen kannattavuuden ja suhteellisen ohuiden pääomapuskureiden kanssa ne ovat riski pankkien taseille. Työmarkkinoiden tilanne on parantunut, mutta nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyysaste ovat edelleen korkeat ja työmarkkinat hyvin segmentoituneet.

Uudistusinto on heikentynyt vuodesta 2014, ja tarvitaan edelleen toimia tuote- ja palvelumarkkinoiden, osaamiseen ja innovoinnin, julkisen talouden kestävyys, yritysten velkojen uudelleenjärjestelyn ja työmarkkinoiden jäykkyyksien suhteen.

Slovenialla on epätasapainoja. Haavoittuvuustekijöitä ovat pankkisektorin heikkoudet, yritysten velkaantuneisuus ja julkisen talouden riskit. Varantoepätasapainot ovat vähitellen purkautumassa, myös alkaneen kasvun ansiosta. Yrityssektorin velkaantuneisuus on vähentynyt huomattavasti, ja yksityiset investoinnit ovat käynnistyneet, myös suorien ulkomaisten sijoitusten muodossa, vaikkakin maahan tulevat suorat ulkomaiset sijoitukset ovat edelleen vähäisiä verrattuna alueen muihin vastaaviin maihin. Julkinen velka oli suurimmillaan vuonna 2015, ja sen odotetaan lähtevän laskuun tulevina vuosina. Samalla kun pankkisektorin uudelleenjärjestelyssä on edistytty, järjestämättömien lainojen osuus on pienentynyt nopeasti, ja sen odotetaan pienentyvän edelleen. Hallitus on toteuttanut asianmukaisia toimenpiteitä pankkisektorin vakauttamiseksi ja uudelleenjärjestelemiseksi sekä valtion omistamien yritysten ohjaus- ja hallintajärjestelmän parantamiseksi. Tarvitaan kuitenkin lisätoimia, joilla voidaan puuttua yritysten velkaan ja rahoitussektorilla edelleen oleviin heikkouksiin, varmistaa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys ja parantaa liiketoimintaympäristöä.

Suomella ei ole epätasapainoja. Viime vuosina Suomen kilpailukyky on heikentynyt, mikä liittyy keskeisten alojen taantumiseen ja tuottavuuden kasvua nopeampaan palkkakehitykseen. Potentiaalinen kasvu on hidastunut kriisin jälkeen, ja työn tuottavuuden kasvun odotetaan pysyvän vaimeana. Pankkisektori on hyvin pääomitettu ja melko kannattava, ja järjestämättömien lainojen osuus on alhainen. Yksityinen velka kasvaa suhteessa BKT:hen, mutta hitaammin. Julkinen velka on kasvanut nopeasti viime vuosina, mutta se on edelleen suhteellisen kohtuullisella tasolla ja velan kasvuvauhti on viime aikoina hidastunut. Dynaaminen startup-toiminta tukee rakennemuutosta. Hallituksen vahvan panostuksen myötä työmarkkinaosapuolet ovat päässeet sopuun toimenpiteistä, joilla kustannuskilpailukykyä parannetaan erityisesti alentamalla työvoimakustannuksia ja joilla kehitetään yritysten selviytymiskykyä joustavampien palkanmuodostuskäytäntöjen avulla. Lisäksi on toteutettu toimenpiteitä, joilla hillitään ylisuurten asuntolainojen ottamista. Tulevat haasteet liittyvät pitkäaikaistyöttömyyden jatkuvaan kasvuun, mikä korostaa tarvetta kohdentaa aktiivista työmarkkinapolitiikkaa paremmin ja jatkaa investoimista elinikäiseen oppimiseen ja ammatilliseen koulutukseen.

Ruotsilla on epätasapainoja. Asuntojen hintojen jatkuva nousu jo ennestään yliarvostetulta tasolta yhdistettynä kotitalouksien velan jatkuvaan kasvuun aiheuttaa hallitsemattomien korjausliikkeiden riskin. Kotitalouksien ennestään suuri velkaantuneisuus kasvaa, ja asuntojen hinnat, jotka vaikuttavat yliarvostetuilta, nousevat edelleen kiihtyvää tahtia. Vaikka pankeilla vaikuttaa olevan riittävästi pääomaa, hallitsemattomat korjausliikkeet voivat vaikuttaa myös rahoitussektoriin, kun kotitalouksien asuntolainoja koskevat pankkien riskit kasvavat. Korjausliikkeiden heijastusvaikutukset voivat ulottua naapurimaihin, koska Ruotsin pankkikonsernit ovat Pohjoismaissa ja Baltian maissa järjestelmän kannalta merkittäviä. Viranomaiset ovat hyvin tietoisia kasvavista riskeistä, ja viime vuosina on toteutettu toimenpiteitä, joilla hillitään asuntovelan kasvua ja lisätään asuntorakentamista. Tähän mennessä toteutetut toimenpiteet eivät kuitenkaan ole olleet riittäviä ratkaisemaan asuntomarkkinoiden ylikuumenemista. Kaiken kaikkiaan tarvitaan edelleen toimia, jotka kohdistuvat asumiseen liittyvään verotukseen, makrotason vakauden valvonnan välineistöön ja uusien asuntojen tarjonnan pullonkauloihin sekä nykyisen asuntokannan tehokkaan käytön esteisiin.
